

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2017-жылдын III чейрегиндеги
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2017-жылдын ноябрь айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Коомчулукка Улуттук банктын инфляциянын негизги факторлорун иликтөөгө жана болжолдоого, тышкы чөйрөдө жана Кыргыз Республикасында экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизденген акча-кредит саясаты жагында чечимдери жөнүндө маалымдоо отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасында акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана колдоо **акча-кредит саясатынын максаты болуп саналат.**

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын натыйжалуулугун өркүндөтүү жана жогорулатуу максатында 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатын жаңы негизине – пайыздык чендерди таргетирлөө режимине өткөн. Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган, акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишине таасирди күчөтүү мунун максаты болуп саналган.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу 2013-2017-жылдар аралыгында туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясынын жана Акча-кредит саясатынын орто мөөнөткө каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен (болжолдуу 6-8 чейрек) өтөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнүн макулдашылган жана экономикалык жактан негиздүү болжолдоосунун натыйжасында алынган кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калайык калкка маалымдоо жана тийиштүү инфляциялык күтүүлөрдүн калыптанышына өбөлгө түзүү максатында Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясат маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү тууралуу маселелер боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2017-жылдын III чейреги үчүн Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2017-жылдын 27-ноябрындагы № 2017-П-07/49-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	9
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	11
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш	11
2.2. Тышкы сектор	14
3-глава. Акча-кредит саясаты	17
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	17
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	19
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	22
4-глава. Инфляция динамикасы	24
4.1. Керектөө баа индекси	24
4.2. Болжолдоону факт менен салыштыруу	25
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	26
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоолор	26
5.2. Орто мөөнөткө болжолдоолор	28
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	32
2-тиркеме. Глоссарий	33
3-тиркеме. Кыскартуулардын тизмеси	35

Резюме (кыскача маалымат)

Кыргызстанда инфляция 2017-жылдын III чейрегинде акырын болуп турган, алсак инфляциянын жалпы деңгээли 3,6 пайыз деңгээлинде (2016-жылы 0,5 пайыз) белгиленген. Импорттолуучу азык-түлүк товарларына карата төмөн баалар жана азык-түлүктөн башка товарларга карата бир калыптагы суроо-талап инфляция динамикасына өз таасирин тийгизген.

III чейректе азык-түлүк инфляциясы инфляциянын жалпы деңгээлине жакындап 3,8 пайызды түзгөн. Импорттук азык-түлүк товарларына карата баанын төмөндөшү өткөн жылдын төмөн базасынын таасиринен улам жашылчага карата баанын жогорулашы менен теңдештирилген.

Азык-түлүктөн башка инфляция салыштырмалуу төмөн деңгээлде калган (жылдык мааниде 1,3 пайыз).

Орто мөөнөттүк мезгил ичинде ички жана тышкы суроо-талаптын өсүшүнүн сакталып жаткан тенденциясын, ошондой эле айыл чарба продукциясынын ички өндүрүшү жана дүйнөлүк азык-түлүк баа динамикасы боюнча шарттарды эске алганда, инфляциянын мааниси орто мөөнөттүк көрсөткүчтүн чегинде болоору күтүлүүдө.

Өлкө экономикасы өтүп жаткан жылдын январь – сентябрь айларында өсүштүн оң арымын сактап калган. 2017-жылдын январь-сентябрь айлары үчүн ИДӨнүн өсүшү 5,0 пайызды түзгөн (2016-жылдын тиешелүү мезгилинде 1,5 пайызга өсүш байкалган). “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда, ИДӨ көлөмү 3,6 пайызга көбөйгөн.

Өнөр жайда, айыл чарбада, курулуш жана соода тармагында өсүштүн оң арымы белгиленген. Өсүштүн мындай оң арымынын сакталышына негизинен соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө абалдын жакшырышы жана эмгек мигранттарынын акча которууларынын агымынын көбөйүшү өбөлгө түзгөн.

2017-жылдын III чейрегинде соода балансы экспорттун төмөндөшүнүн жана импорттун өсүшүнүн таасири алдында түптөлгөн. Экспорт, алтындын сунуштоо көлөмүнүн кыскарышына байланыштуу 8,7 пайызга төмөндөгөн, ал эми импорттун өсүшү (8,7 пайызга) бардык функционалдык топтор боюнча товарлардын көбөйүшү менен шартталган. Натыйжада, өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 682,0 млн АКШ доллар өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүүнүн көлөмү¹ 3,6 пайызга көбөйүп, 1,5 млрд АКШ долларын түзгөн.

2017-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча ИДӨгө карата мамлекеттик бюджет 6,5 млрд сом же 1,9 пайыз тартыштыгы менен аткарылган (2016-жылдын январь-сентябрь айларында бюджеттин тартыштыгы 16,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,3 пайызды түзгөн). Бюджет тартыштыгынын кыскарышына негизинен, мамлекеттик бюджеттин чыгаша көлөмүнүн өсүшүнүн орточо арымынын алкагында операциялык иш алып баруудан мамлекеттик бюджетке келип түшкөн кирешенин өсүшү таасир эткен.

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде ички валюта рыногундагы абал салыштырмалуу туруктуу бойдон сакталган. Депозиттер жана кредиттер рыногунда негизги индикаторлордун өсүшү байкалган. Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттик базанын көлөмү жыл башынан тартып 10,4 пайызга жогорулоо менен 118,2 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин көлөмү жыл башынан тартып 13,1 пайызга көбөйүп, 105,7 млрд сомду түзгөн. Мындай оң динамика эң башкысы, сегментте улуттук валюта көлөмүнүн көбөйүшү менен камсыз болгон.

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, ФОБ бааларында маалыматтар.

1-глава. Тышкы чөйрө

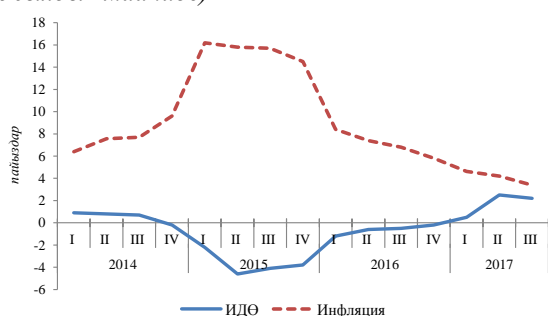
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикасында экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүү тенденциясы сакталган. Ал эми Россияда алгылыктуу макроэкономикалык шарттардан улам, экономикалык жигердүүлүк калыбына келе баштаган. Пайдалуу кендерди казып алуу жана аны экспорттоо көлөмүнүн көбөйүүсү, ошондой эле түзүмдүк реформалардын жана мамлекеттик программалардын ишке ашырылышы Казакстан экономикасынын өсүшүнө өбөлгө түзгөн. Бул өлкөдө инфляция максаттуу чектин алкагында орун алган. Ички суроо-талаптын жакшырышынын алкагында Беларусь Республикасынын экономикасынын өсүшү сакталууда, ал эми ички валюта рыногунда абалдын жакшырышы өлкөнүн инфляция деңгээлине алгылыктуу таасирин тийгизүүдө. Армения экономикасында ИДӨнүн жогорку өсүш арымдары сакталууда, мындагы инфляция оң аймакта орун алган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА

министрлигинин баа берүүсүнө ылайык, отчеттук чейректе ИДӨ өсүшү өтүп жаткан жылдын II чейрегиндеги 2,5 пайызга караганда жылдык мааниде 2,2 пайызды түзгөн, 2017-жылдын тогуз айы үчүн өсүш 1,8 пайызда калыптанган. Машина куруу, жүк ташуу жана узак мөөнөткө пайдаланылуучу керектөө товарларын өндүрүү жагында оң динамика байкалган. Россия Банкынын баа берүүлөрүнө ылайык реалдуу эмгек акынын өсүшү менен колдоого алынган керектөө суроо-талабынын артышы сакталууда, ал инфляциянын басаңдашына шарт түзгөн.

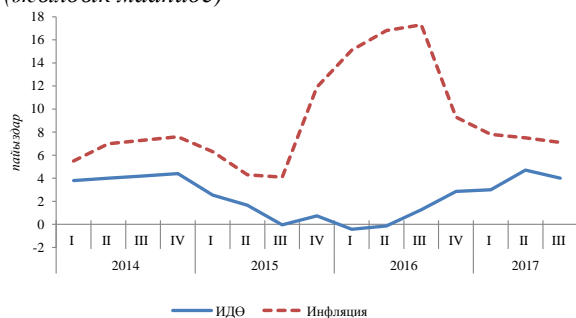
Аталган министрликтин баа берүүсүнө ылайык негизги капиталга инвестициялар өтүп жаткан жылдын III чейрегинде жылдык эсептөөдө 3,6-4,0 пайызга өскөн.

Сентябрь айынын жыйынтыгында инфляция жылдык мааниде 3,0 пайыз деңгээлинде калыптанган. Инфляциянын болжолдоодон төмөн жакка ыкташы негизинен убактылуу факторлорго байланыштуу болгонун Россия Банкы белгилеген. Айыл чарба продукциясынын сунушунун жогорку көлөмүнөн жана аны узак мөөнөткө сактоо үчүн кампалардын тартыштыгына улам, ушул эле айда азык-түлүккө карата баанын жылдык өсүш арымынын төмөндөшү күтүлгөнгө караганда өтө олуттуу болгон. Натыйжада, 2017-жылдын III чейрегинде инфляция жылдык эсептөөдө 3,4 пайызды түзгөн.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Секторлор боюнча төмөнкүлөр өсүшкө салым кошушкан: өнөр жай (8,3 пайыз), курулуш (3,5 пайыз), транспорт (4,7 пайыз), соода (3,0 пайыз) жана байланыш (3,0 пайыз).

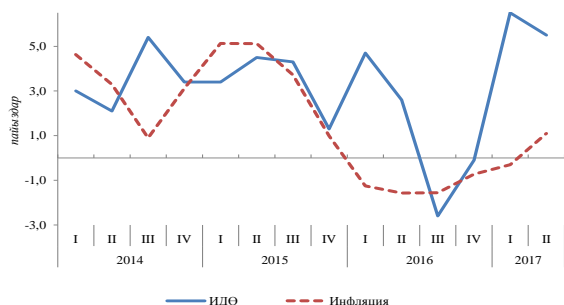
Отчеттук жылдын III чейрегинде Казакстанда инфляциянын орточо жылдык мааниси 2016-жылдын тиешелүү мезгилиндеги 17,3 пайызга каршы 7,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Жылдын III чейрегинде инфляциянын басаңдашы негизинен, Казакстан улуттук валютасынын баасынын төмөндөө таасиринин жокко чыгарылышы, өткөн жылы базанын жогору түптөлүшү, ошондой эле ооздуктоочу акча-кредит саясатынын жүргүзүлүшү менен шартталган.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде казакстан тенгесинин алмашуу курсунун өзгөрүлмө динамикасы байкалган, III чейректе (2017 -жылдын июлдун башталышынан тартып сентябрынын акырына карата) казак тенгесинин АКШ долларына карата курсу 6,4 пайызга алсызданган, буга калктын девальвациялык күтүүлөрүнө байланыштуу чет өлкө валютасына карата ашыкча суроо-талап таасирин тийгизген. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын билдирүүсү боюнча өтүп жаткан жылдын август жана сентябрь айларында чет өлкө валютасын сунуштоо көлөмүнүн жетишсиздигинен улам, аны сатуу ишке ашырылган, нетто-интервенциялардын көлөмү, тиешелүүлүгүнө жараша 70,0 млн жана 69,7 млн АКШ долларын түзгөн.

Армения

1.1.3-график Арменияда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА

Казакстан экономикасынын өсүш арымы 2017-жылдын III чейрегинде сакталып турган, бул негизинен, мунайга дүйнөлүк баанын өсүшү шартында, чийки зат товарларын өндүрүүнүн жана экспортунун өсүшүнө, түзүмдүк реформалардын жана мамлекеттик программалардын ишке ашышына, ошондой эле Россия экономикасынын калыбына келишине байланыштуу болгон. Ошентип, Казакстан экономикасынын өсүшү 2017-жылдын январь-сентябрь айларында 4,3 пайыз¹ деңгээлинде түптөлгөн.

Армения экономикасында алгылыктуу өсүш динамикасы сакталып турат. Армениянын Улуттук статистика кызматынын маалыматтары боюнча экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү 2017-жылдын январь-сентябрь айларында өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 5,1 пайызга өскөн.

Өсүшкө экспорттук көрсөткүчтөрдүн жогору болушу, акча которуулардын калыбына келиши, инвестициялардын көбөйүшү жана чийки

¹Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча

зат товарларына баанын кыйла жогору болушу өбөлгө түзгөн. 2017-жылдын тогуз айы ичинде өнөр жай продукцияларын өндүрүүнүн (+11,9 пайызга) ички соода жүгүртүүнүн (+12,5 пайызга) өсүшү белгиленген, бирок, айыл чарба жана курулуш секторлорунда төмөндөө (-9,9 пайыз) уланган.

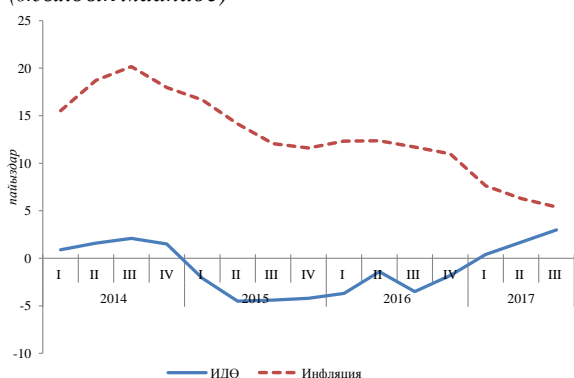
Арменияда тышкы соода жүгүртүү көлөмү өтүп жаткан жылдын тогуз айы ичинде 21,7 пайызга көбөйгөн, мында КМШ өлкөлөрү менен соода 15,0 пайызга, ЕБ өлкөлөрү менен – 25,5 пайызга жогорулаган. Россия менен Украинада соода байланыштарынын кыйла кеңейүүсү байкалган. Армениянын КМШ өлкөлөрү менен тышкы соода жүгүртүү үлүшү 27,8 пайызды, ал эми ЕБ өлкөлөрү менен соода көлөмүнүн үлүшү 25,1 пайызды түзгөн.

Жылдын январь-сентябрь айларында инфляция 0,6 пайыз, сентябрда жылдык мааниде 1,0 пайыз чегинде катталган. Армения Республикасынын Борбордук банкынын болжолдоолоруна ылайык отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция 2,0 пайыздан ашпайт.

Беларусия

1.1.4-график. Беларусияда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(жылдык мааниде)

Источник: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

тиешелүү мезгилиндеги 11,7 пайызга каршы 5,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Инфляциянын басаңдашы ички валюта рыногунда алгылыктуу жагдайдын түптөлүшүнө, ошондой эле административдик жактан жөнгө салынылуучу баалардын жана тарифтердин (турак-жай-коммуналдык чарба кызмат көрсөтүүлөрүнө тарифтердин индексациялары) өсүшүнүн басаңдашына байланыштуу болгон.

2017-жылдын III чейрегинде россия экономикасынын калыбына келиши жана тышкы суроо-талаптын жакшырышы алкагында, Беларусь Республикасынын экономикасынын өсүш арымы жогорулоо ыргагын сактап турган. Жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча Беларусия ИДӨсү 1,7 пайызды¹ түзгөн. Өсүш өнөр жай секторунда (6,1 пайызга), соода чөйрөсүндө (2,0 пайызга) жана айыл чарбада (1,7 пайызга) өндүрүштүн көбөйүүсү менен шартталган.

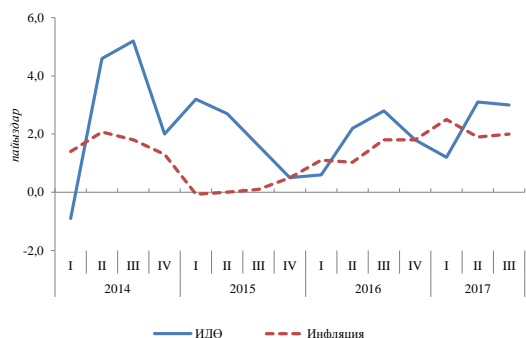
Отчеттук жылдын III чейрегинде инфляциянын орточо жылдык мааниси Беларусия Республикасында 2016-жылдын

¹Белстаттын алдын-ала маалыматтары боюнча

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨ жана инфляция динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

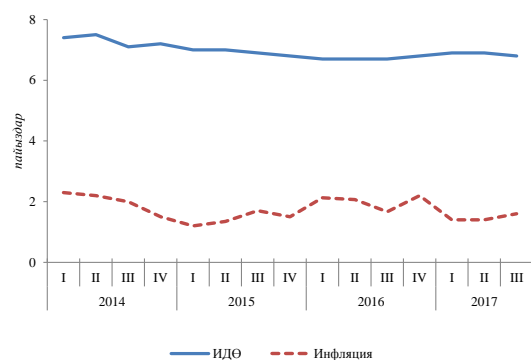
товардык-материалдык запастарга сарптоолорунун көбөйүүсү өбөлгө түзгөн деп белгилешет, ал ИДӨ динамикасына мезгилдүү таасирин тийгизет. Бул факторду эске албаганда, АКШда экономикалык жигердүүлүк динамикасы орточо, бирок туруктуу болгон. Бир аз басандашына карабастан, ички керектөөнүн жана бизнес инвестицияларынын көрсөткүчү боюнча орточо өсүш катталган.

III чейрек ичинде инфляция жылдын жай айларындагы басаңдоодон кийин жогорулаган, КБИ өсүшү сентябрда 2,2 пайызды түзгөн. Инфляциянын өсүшү негизинен отун-энергетикалык топтогу товарларга баанын өсүш арымынын тездешти менен түшүндүрүлөт, базалык инфляция жылдын май айынан тартып 1,7 пайыз деңгээлинде болгон.

Кытай

1.1.6-график. Кытайдагы ИДӨ жана инфляция динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейректе)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

жол бербөө саясатына байланыштуу бир аз төмөндөгөн. Чекене сатуу секторунда, өнөр жай өндүрүшүндө жана кыймылсыз мүлк рыногунда туруктуу өсүш байкалган.

Кытайда инфляция акыркы айларда 1,5 пайызга жакын деңгээлде кармалып турган жана жылдын сентябрь айында 1,6 пайызды түзгөн. Сентябрь айында товарлардын азык-түлүк тобунда жылдык мааниде дефляция белгиленген, бул КБИнин өсүшүнө токтотуучу таасирин тийгизген. Инфляция КЭР бийлиги тарабынан үч пайыздык деңгээлде белгиленген максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн турган, бул Кытай Элдик банкына экономикалык жигердүүлүктү колдоого өбөлгө түзүүчү саясатты колдонуу мүкүнчүлүгүн берет.

Өтүп жаткан жылдын II жана III чейректеринде АКШ экономикасынын өсүшү өтө жогору эмес деңгээлде катталган. III чейректе америка экономикасы II чейректеги 3,1 пайызга өсүштөн кийин 3,0 пайызга кеңейген. III чейрек ичиндеги көрсөткүчтөр аналитиктердин күтүүлөрүнөн ашкан жана бул мезгил ичинде экономикага олуттуу зыян келтирген, АКШдагы табигый кырсыктардын алкагында алгылыктуу натыйжа болгон. Ушуну менен бирге эле, аналитиктер отчеттук мезгил ичинде ИДӨнүн өсүшүнө көбүнчө ишканалардын

Кытайда экономикалык өсүш арымы бир аз басандаган, бирок экономиканын жалпы көрсөткүчтөрү туруктуу болгон. ИДӨнүн жылдык өсүш арымы 2017-жылдын III чейрегинде 6,8 пайызды түзгөн, бул жылдын биринчи жарым жылдыгындагы 6,9 пайыздан бир аз төмөн. Мамлекеттик банктардын кредиттөөлөрүнүн жогорку арымда болушу, инфраструктурага өкмөттүк инвестициялар жана экспорттун өсүшү өлкөдөгү экономикалык жигердүүлүккө өбөлгө түзүшкөн. Ушуну менен бирге эле бул көрсөткүчтөр байкоого алынып жаткан мезгил ичинде КЭР бийлигинин финансылык туруктуулук тобокелдигине

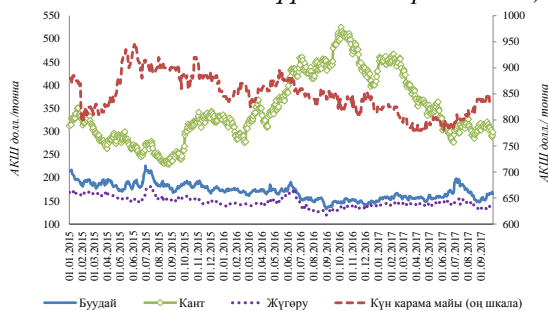
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Кыргызстан импорттоочу негизги азык-түлүк товарларына баа динамикасы дүйнөлүк рыноктордо ар багыттуу болгон. Дүйнөлүк рыноктор тарабынан ички бааларга инфляциялык таасирди тийгизүү тобокелдиги орточо катары бааланган. Алтынга баа өткөн чейректегиге караганда бир аз жогору болгон, ошондой эле мунай рынокторунда да баанын жогорулоо динамикасы байкалган.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баа динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата айда)

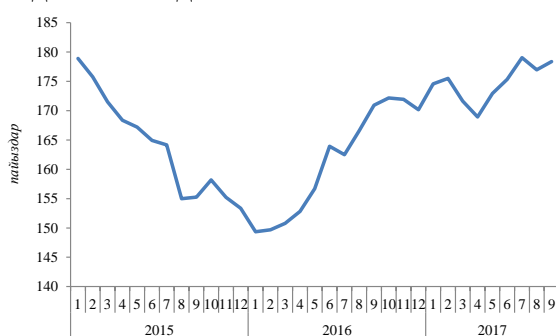
Дүйнөлүк рыноктордо негизги азык-түлүк товарларына баа динамикасынын багыты 2017-жылдын III чейрегинде ар кандай багытта болгон. II чейректин аягында жана III чейректин башталышында Түндүк Америкада аба ырайынын алгылыксыз болушунан улам, буудайга котировкалар июль жана август айларында төмөндөгөн. Баанын төмөндөөсүнө кара деңиз регионунда дан эгиндерин өндүрүүнүн жогору болушу таасирин тийгизген. Россияда дан

эгиндеринин түшүмү сезондо жогору болот жана экспорттук сунуштун жогору болушун шарттайт. Түштүк жарым шарынын айрым региондорунда дан эгиндерин өндүрүү болжолдоосунун начарлоосу сентябрда баанын бир аз өсүшүн шарттаган.

Кантка баа өзгөрүлмө динамикага ээ болгон. Негизги өндүрүүчү өлкөлөрдө болжолдоого караганда көбүрөөк өндүрүлгөндүктөн, дүйнөлүк рыноктордо бул өнүмгө котировкалар жыл башынан тартып төмөндөгөн. Байкоого алынып жаткан чейрек ичинде кант рыногу жеткиликтүү сунуш жана орточо суроо-талап менен мүнөздөлгөн.

Өсүмдүк май жана анын бир түрү болгон күн карама май рынокторунда байкоого алынып жаткан чейрек ичинде өндүрүү шарттарынын жана болжолдоонун начарлоосунан улам, баанын өсүшү байкалган. Россияда күн карама майынын өндүрүшү 2016-жылдагы деңгээлде же андан бир аз жогору күтүлүүдө.

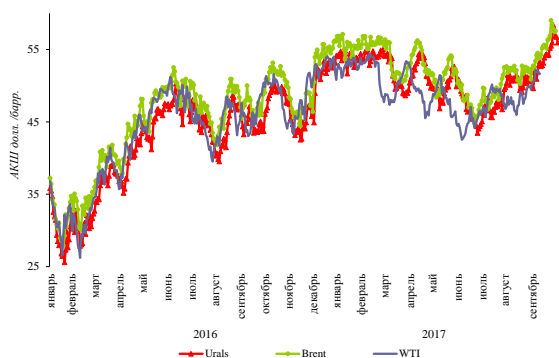
1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

Отчеттук жылдын III чейрегинде ФАО индексинин мааниси өткөн чейрекке караганда 3,3 пайызга жогору түптөлгөн жана 2014-жылдын IV чейрегинден кийинки максималдуу көрсөткүчкө жеткен. Индексин жогорулашына сүт азыктарынын жана дан эгиндеринин, ошондой эле бир аз – эттин жана өсүмдүк майларынын кымбатташы салым кошкон.

Энергопродукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баа динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата айда)

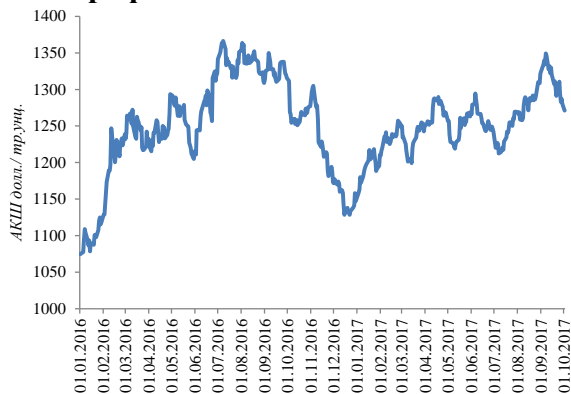
жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда баа 11,0 пайызга жогорулаган).

Жалпысынан 2017-жылдын III-чейрегинин башталышынан тартып мунайга баа динамикасы АКШда мунай запастарынын азаюусу, Венесуэлага каршы америка санкциясынын күчөтүлүшү, Ливиядагы мунай казып алынуучу жерлерде иштин үзгүлтүккө учурашы, Техкомитеттин ОПЕК + вена бүтүмүнүн аткарылышы боюнча (94,0 пайыз июлда) баа берүүлөрү жөнүндө маалыматтан жана АКШда айрым мунай иштетүү заводдорунун убактылуу токтотулушуна алып келген, бир нече бороондон улам түптөлгөн.

АКШда мунай запастары боюнча маалымат, Кытай тараптан суроо-талап жөнүндө маалымат, өлкөлөрдүн ОПЕК алкагында макулдашууларды аткаруулары жана дүйнөнүн айрым региондорундагы геосаясий көйгөйлөр мунайга баа түзүүгө таасирин тийгизген негизги факторлор бойдон калат.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

наркын сактап турган актив катары, алтынга суроо-талаптын өсүшү менен шартталган. Мындан тышкары, котировкалардын жогорулашына АКШда инфляциянын басаңдашынан улам, АКШ ФРСнын кыйла катуулатылган монетардык саясат жүргүзүү ыктымалдуулугун төмөндөтүүсү өбөлгө түзгөн. Бирок сентябрдын башталышынан тартып геосаясий абалдын жеңилдешинен, АКШнын монетардык бийлик саясаты жөнүндө болжолдоолордун өзгөрүшүнөн жана өткөн айларда баанын өсүшүнөн кийин пайда алуу максатында алтындын алып-сатарлык жол менен сатылышынан улам, алтын рыногунда баанын төмөндөөсү байкалган.

2017-жылдын III чейрегинде фундаменталдык сыяктуу эле, конъюнктуралык факторлордун таасиринен улам, мунайга карата дүйнөлүк баанын өсүшү байкалган. Мунайдын негизги сортторуна (Urals, Brent, WTI) баа баррель үчүн 44,2-59,0 АКШ доллар диапозонунда өзгөрүп турган. Brent маркасындагы мунайга орточо баа кароого алынып жаткан мезгил ичинде өткөн чейрекке салыштырганда 2,7 пайызга жогорулаган жана 52,2 АКШ долларын түзгөн (өткөн

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

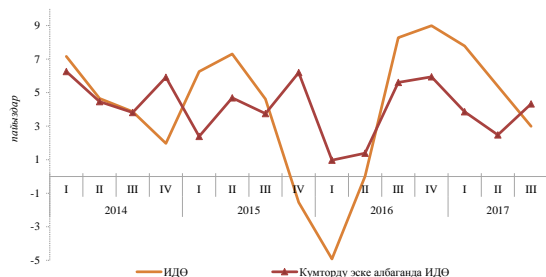
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш

III чейректе экономиканын алгылыктуу өсүш арымы сакталган, алар эң башкысы өнөр жай, курулуш жана соода секторунда өндүрүш көлөмүнүн көбөйүшү менен камсыз болгон. Мындан тышкары, акча которуу агымынын көбөйүшү Кыргыз Республикасынын экономикасына оң таасирин тийгизген. Ушуну менен бирге эле, маалымат жана байланыш секторунда көптөн берки төмөндөө сакталган.

Суроо-талап

2.1.1-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

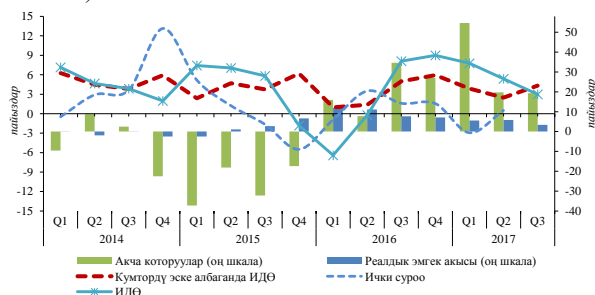
менен шартталган.

Өнөр жай секторунда өсүш арымдын басаңдашы белгиленүүдө, ал «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасында өндүрүш көлөмүнүн динамикасына байланыштуу болгон.

«Центерра Голд Инк.» компаниясынын пресс-релизине ылайык аталган ишканада өндүрүш көлөмү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 16,5 пайызга азаюу менен (166,0 миң унция) 2017-жылдын III чейрегинде 138,6 миң унцияны түзгөн.

2.1.2-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

көбөйүшү акча которуулардын оң динамикасы менен байланыштуу болгон (өтүп жаткан жылдан II жана III чейректеринде өсүш арым тиешелүүлүгүнө жараша 19,7 жана 19,3 пайызды түзгөн). Бүтүндөй 2017-жыл башынан тарта жеке адамдардын акча которуу системасы аркылуу жүзөгө ашырып жаткан акча которуусунун оң динамикасы

2017-жылдын III чейрегинде өлкө экономикасынын оң өсүш арымы белгиленүүдө. Эмгек мигранттарынын акча которуу агымынын туруктуу динамикасы сакталган. Инфляциянын орточо төмөн арымы калктын реалдуу эмгек акысынын өсүшүнө түрткү берүүдө.

2017-жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча экономикалык өсүш маалымат жана байланыш секторунан тышкары, экономиканын негизги бардык секторлору тарабынан оң салымды кошушу

Ички суроо-талап¹ 2017-жылдын II чейрегинин алдын ала жыйынтыктарына ылайык оң аймакка өтүп, өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 0,5 пайызга көбөйгөн. Мындай өсүш материалдык жүгүртүү каражаттар запастарынын (-27,5 пайызга) кыскарышы жана негизги фондулардын дүң топтоо көлөмүнүн (+7,5 пайызга) көбөйүшү эсебинен түптөлгөн бир аз терс (-0,05 пайыз) дүң топтоо көлөмүнүн жана түпкү керектөөнүн (+0,7 пайыз) орточо оң өсүшү менен байланыштуу болгон. Мындан тышкары, ички суроо-талаптын

¹ 2017-жылдын III чейреги үчүн маалыматтардын жоктугунан улам, кыйла мурдагы мезгилдердеги маалыматтарга шилтеме келтирилген.

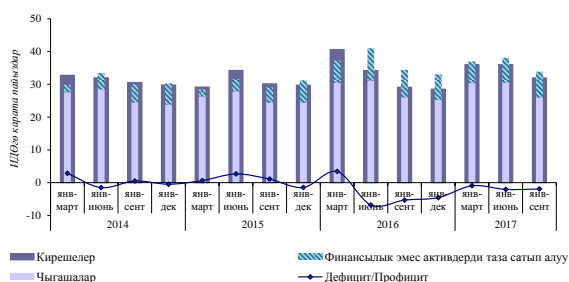
белгиленген: ушул жылдын январь-сентябрь айларында доллар эквивалентинде таза агылып кирүү көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 26,2 пайызга көбөйгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

2017-жылдын январь-сентябрь айларында мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 6,5 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,9 пайызды түзгөн (2016-жылдын январь-сентябрь айларында бюджеттин тартыштыгы 16,8 млрд сомдо же ИДӨгө карата 5,3 пайызда калыптанган). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы тартыштыгы (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда) 2,0 млрд сомдо же ИДӨгө карата 0,6 пайызда түптөлгөн.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

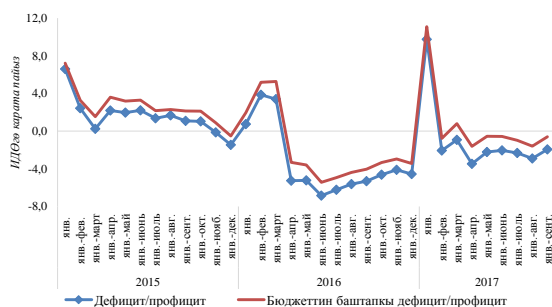
төлөмдөр/чегерүүлөр) боюнча да орточо өсүш байкалган.

Операциялык иштен мамлекеттик бюджеттин чыгашасы отчеттук мезгилдин жыйынтыгында жылдык мааниде 6,0 пайызга же 4,9 млрд сомго жогорулоо менен 87,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 26,0 пайызды түзгөн. Күндөлүк чыгашанын функционалдык түзүмү көбүнесе социалдык тармак багытын чагылдырат: алсак, бюджеттин саламаттыкты сактоого, социалдык коргоого жана билим берүүгө чыгашасы өсүшкө негизги салымын кошкон.

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга карата бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгуусу 26,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 7,9 пайызды түзгөн. Капиталдык чыгашалардын негизги үлүшү жолдорду оңдоого, имараттарды жана курулмаларды сатып алууга туура келген.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук Казыналыгы, Улуттук банк

Операциялык иштен мамлекеттик бюджетке келип түшкөн киреше өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырмалуу 16,5 пайызга же 15,2 млрд сомго көбөйүп, 107,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 31,9 пайызды түзгөн. Бардык кирешелердин жарымынан көбү салыктык түшүүлөргө туура келет, алардын өсүшү эң башкысы, кирешеге жана пайдага салыктык түшүүлөрдүн, ошондой эле кошумча нарк салыгынын көбөйүшү менен колдоого алынган. Башка киреше түзүүчү статьялар (салыктан башка түшүүлөр, алынган трансферттер, социалдык муктаждыкка

2017-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча республикалык бюджеттин киреше бөлүгүнүн аткарылышы (салыктык кирешелер + салыктан башка кирешелер + расмий трансферттер) 105,8 пайызды түзгөн. Болжолдонгон салыктык кирешелердин толугу менен түшпөшү байкоого алынып жаткан мезгил ичинде салыктан башка кирешелер жана расмий трансферттер боюнча пландын ашыра аткарылышы менен компенсацияланган. Республикалык бюджеттин чыгаша бөлүгү 74,9 пайызга аткарылган. Мында,

корголгон статьяларга карата чыгашалар боюнча план 78,0 пайызга аткарылган болсо, корголбогон статьялар – 59,5 пайызга, ички жана тышкы карыз алуулар боюнча милдеттенмелердин ордун жабууга – 93,1 пайызга аткарылган.

Инвестициялар

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2017-жылдын январь-сентябрь айларында өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу (салыштыруу баада) 4,0 пайызга көбөйгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар
(млн сом, пайыздар)

	январь-сентябрь			
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
	2016-ж.	2017-ж.	2016-ж.	2017-ж.
Бардыгы	75 647,7	79 215,8	100,0	100,0
Ички инвестициялар	51 532,9	55 142,1	68,1	69,6
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошпо алганда)	7 628,1	4 814,6	10,1	6,1
Жергиликтүү бюджет	731,8	848,9	1,0	1,1
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	20 136,4	26 060,2	26,6	32,9
Банктын кредити	46,6	1 354,7	0,0	1,7
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайра-садага каражаттарын кошпо алганда)	22 990,0	22 063,7	30,4	27,8
Тышкы инвестициялар	24 114,8	24 073,7	31,9	30,4
Чет өлкө кредити	16 450,5	16 391,2	21,8	20,7
Тике чет өлкө инвестициялары	5 852,1	5 503,4	7,7	6,9
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	1 812,2	2 179,1	2,4	2,8

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

искусство, эс алуу объекттерин курууда төмөндөгөн.

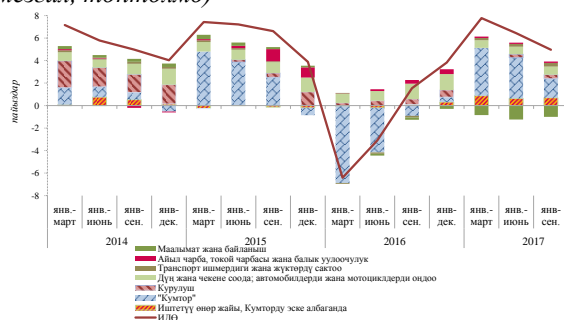
2016-жылдын январь-сентябрь айларына салыштырмалуу ички булактардын эсебинен каржыланган, негизги капиталга инвестициялар көлөмү 6,2 пайызга өскөн, ошондой эле банктардын кредиттеринин эсебинен 28,8 эсе (негизинен, каражаттар дүң-чекене соода, мейманкана жана ресторан объекттерин курууга багытталган), ишкана жана уюмдардын каражаттарынын эсебинен 28,5 пайызга, жергиликтүү бюджеттин эсебинен 15,2 пайызга көбөйгөн, ошол эле учурда республикалык бюджеттин эсебинен каржыланган инвестициялар 37,3 пайызга, калайык калктын каражаттарынын эсебинен 4,7 пайызга төмөндөгөн. Каржылоонун тышкы булактар эсебинен инвестициялар көлөмү 0,9 пайызга, тике чет өлкөлүк инвестициялар эсебинен 6,6 пайызга, чет өлкө кредиттеринин – 1,1 пайызга төмөндөгөн, ошол эле учурда чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен каржыланган инвестициялар 19,4 пайызга көбөйгөн.

Чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын негизги көлөмү саламаттыкты сактоо, искусство, эс алуу, ошондой эле айыл чарба, токой чарбасы жана балык уулоо объекттерин курууга багытталган.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтомло)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү мурдагыдай эле, айрыкча кайра иштетүү өндүрүш объекттерин курууда, электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыз кылуу боюнча объекттерди, мейманканаларды жана тойканаларды, саламаттыкты сактоо объекттерин курууда жана реконструкциялоодо белгиленген.

Мында, негизги капиталга инвестициялардын көлөмү суу менен камсыз кылуу, калдыктарды тазалоо жана иштеп чыгуу, ошондой эле билим берүү,

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде ИДӨнүн өсүшү маалымат жана байланыш секторун эске албаганда, экономиканын бардык секторлорунун оң салымы менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматтарына ылайык 2017-жылдын январь-сентябрь айларында ИДӨнүн өсүшү 5,0 пайызды түзгөн (2016-жылдын январь-сентябрь айларында 1,5 пайызга өсүш байкалган). “Кумтөр” алтын кенин казып алуу

ишканасын эске албаганда, ИДӨнүн өсүшү 3,6 пайызды түзгөн (өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде 2,7 пайызга өсүш жүргөн).

ИДӨ дефлятору 1,2 пайызды түзгөн, бул 2016-жылдын тогуз айындагы тиешелүү көрсөткүчтөн 3,0 п.п. төмөн.

Өнөр жай (3,5 п.п.), соода (0,7 п.п) жана курулуш (0,4 п.п) сыяктуу секторлор экономиканын өсүшүнө оң салымын кошкон, мында маалымат жана байланыш тарабынан терс салым сакталган (-1,0 п.п.).

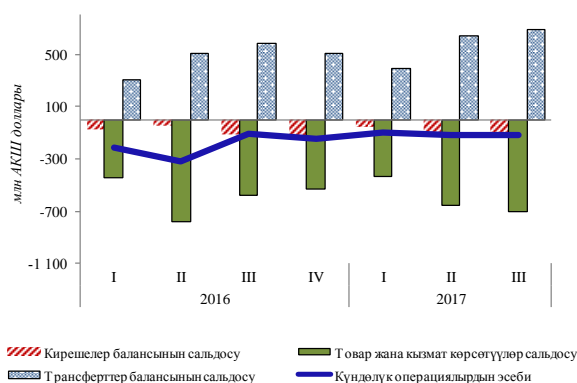
Байланыш тармагында созулган төмөндөө отчеттук жылдын тогуз айы ичинде мобилдик байланыш кызматтарын сунуштоодон алынган кирешенин төмөндөшүнө байланыштуу 23,6 пайыздык деңгээлге жеткен.

2.2. Тышкы сектор¹

2017-жылдын III чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы төмөндөгөн, буга товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатуунун өсүп жаткан терс балансына карабастан, жеке трансферттердин таза агылып кирүү көлөмүнүн көбөйүшү өбөлгө түзгөн.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ долларында)

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча алынган.

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтарга ылайык күндөлүк эсептин тартыштыгы 2017-жылдын III чейрегинде 114,5 млн АКШ долларына чейин төмөндөп, ИДӨгө карата 6,8 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгил ичинде 22,3 пайызга көбөйүп, 682,0 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай тенденция отчеттук мезгилде алтын экспорттоо көлөмүнүн төмөндөшү, ошондой эле импорттук берүүлөрдүн өсүшү менен шартталган.

2.2.1. Кыргыз Республикасынын соода балансы²

(млн АКШ долларында)

	2014	2015	2016	2016 III кв.	2017 * III кв.	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-2 807,5	-2 240,8	-2 136,5	-557,7	-682,0	22,3	-124,4
Экспорт (ФОВ)	2 482,7	1 619,0	1 607,9	451,9	415,7	-8,0	-36,1
Алтын	716,9	665,4	701,6	223,8	124,3	-44,5	-99,5
Импорт (ФОВ)	5 290,2	3 859,8	3 744,4	1 009,5	1 097,8	8,7	88,3
Мунайпродуктылар	1 041,8	830,0	467,4	90,1	117,9	30,8	27,8

* Алдын ала маалымат

Товарлар экспорту (ФОВ баасында) отчеттук мезгилде 8,0 пайызга төмөндөп, 415,7 млн АКШ долларын түзгөн. Өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу

¹ Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча, Улуттук банктын баа берүүлөрү камтылат. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

² Тышкы соода боюнча маалымат Улуттук статистика комитетинин айыл чарба продукциялары (2017-жылга чейин) жана ЕАЭБ мамлекеттери менен өз ара соода боюнча кошумча баа берүүлөрүн (2015-жылдын III чейрегинен) жана Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

алтынды сунуштоо көлөмүнүн 44,5 пайызга төмөндөшү экспорттун динамикасына негизги таасирин тийгизген. Ушуну менен бирге эле алтынды эске албаганда, эң башкысы бут кийимди, кийим-кечени жана ага тиешелүү буюмдарды, жашылча-жемиштерди, тапталган айнекти ж.б. сунуштоо көлөмүнүн өсүшүнөн улам, экспорттун 27,8 пайызга көбөйүшү белгиленген.

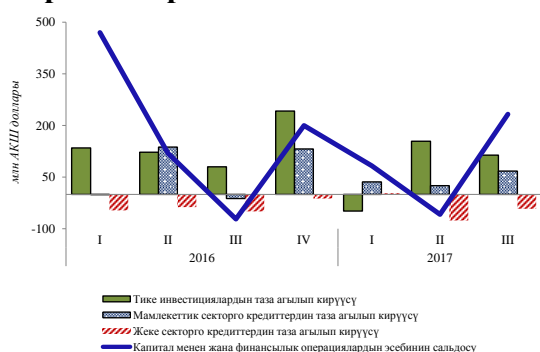
2017-жылдын үчүнчү чейрегинде товарлар импортунун 1 097,8 млн АКШ долларына чейин (ФОБ баасында) көбөйүшү байкалган. Мындай тенденция мунай заттарды сунуштоо көлөмү сыяктуу эле, ички суроо-талаптын көбөйүшү алкагында башка товарлардын импортунун өсүшү менен келип чыккан. Мындан тышкары, отчеттук чейректе кездеме, дары-дармектер, жер семирткичтер, бут кийим, чоюн менен болоттон даярдалган конструкциялар сыяктуу товарлардын импорттук түшүүлөрүнүн көбөйүшү байкалган. Ал эми энергопродукцияларын эске албаганда, импорт 979,9 млн АКШ доллар деңгээлинде түптөлгөн, бул 2016-жылдын үчүнчү чейрегиндеги көрсөткүчтөн 6,6 пайызга жогору.

Отчеттук чейрек ичинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүү көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиге караганда 17,0 пайызга жогору түптөлгөн. Россия экономикасынын калыбына келиши жана бул өлкөдө мигранттардын эмгек шарттарынын жакшырышы жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн оң динамикасына өбөлгө түзгөн, ал 675,9 млн АКШ долларына жеткен.

Күндөлүк эсептин калган компоненттери боюнча да терс сальдонун төмөндөшү байкалууда, алсак, кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 20,3 млн АКШ долларына чейин төмөндөгөн болсо, «кирешелер» статьясынын тартыштыгы 99,7 млн АКШ долларына чейин төмөндөгөн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын алдын ала-болжолдуу маалыматтарына ылайык күндөлүк эсептин тартыштыгы үстүбүздөгү жылдын үчүнчү чейрегиндеги капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү менен жабылат. Капитал менен операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү 27,0 млн АКШ доллар өлчөмүндө түптөлгөн, финансылык эсептин сальдосу 205,7 млн АКШ доллар өлчөмүндө калыптанган.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Өлкөдө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги деңгээлден жогору болжолдонууда. Отчеттук чейректе “башка инвестициялар” статьясынын сальдосу 91,6 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң түптөлгөн, бул мамлекеттик сектор тарабынан тартылган кредиттер көлөмүнүн өсүшүнөн улам, резиденттердин чет өлкө милдеттенмелеринин көбөйүшү менен шартталган. Ушу менен катар эле 2016-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу резиденттердин чет өлкө

активдеринин төмөндөшү күтүлүүдө. Отчеттук мезгил ичинде негизинен мамлекеттик секторго кредиттердин таза агылып кирүү көлөмүнүн көбөйүшү байкалууда.

Ошентип, 2017-жылдын үчүнчү чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 63,5 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдодо түптөлгөн. Дүң эл аралык камынын ордун жабуу көлөмү товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун¹ 4,7 айын түзөт.

¹ Конвертацияланбаган валюталарды эске алганда.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)					
	2015 (ор.)	2016 (ор.)	%	2016-ж.		2017-ж.		%	
	инв-дек.	инв-дек.		Декабрь	Сентябрь	Декабрь	Сентябрь		
РЭАК	115,7	113,7	-1,7	↓	113,1	111,3	-1,6	↓	
НЭАК	108,9	112,8	3,5	↑	112,7	111,1	-1,4	↓	
РЭАК кытай юанына карата	84,7	80,8	-4,6	↓	85,8	82,9	-3,5	↓	
НЭАК кытай юанына карата	66,4	64,5	-3,0	↓	67,9	65,1	-4,1	↓	
РЭАК еврого карата	116,6	107,2	-8,0	↓	113,3	102,6	-9,5	↓	
НЭАК еврого карата	85,5	78,8	-7,9	↓	83,4	74,5	-10,7	↓	
РЭАК каз. тенгесине карата	112,1	141,7	26,4	↑	136,7	135,6	-0,8	↓	
НЭАК каз. тенгесине карата	105,9	152,1	43,6	↑	150,3	153,0	1,8	↑	
РЭАК орус рублине карата	138,2	131,4	-4,9	↓	122,8	115,4	-6,0	↓	
НЭАК орус рублине карата	142,8	144,8	1,5	↑	136,7	128,0	-6,4	↓	
РЭАК АКШ долларына карата	96,0	87,2	-9,1	↓	88,5	89,2	0,8	↑	
НЭАК АКШ долларына карата	71,7	65,7	-8,3	↓	66,4	67,0	0,9	↑	

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарисизданы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу

↑ - сомдун бекемдеши, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

салыштырмалуу өтүп жаткан жылдын сентябрь айында еврого 10,7 пайызга, орус рублине 6,4 пайызга, кытай юанына 4,1 пайызга нарксызданышы менен келип чыккан¹.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө² инфляция төмөн деңгээлде болушуна карабастан, НЭАК индексинин төмөндөөсү реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин 1,6 пайызга төмөндөшүн шарттаган, ал 2017-жылдын сентябрь айынын акырында 111,3 түзгөн.

2017-жылдын III чейрегинин акырында номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун өткөн жылдын декабрь айына

салыштырмалуу төмөндөшү байкалган.

Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси 2017-жылдын башталышынан тартып 1,4 пайызга төмөндөп, ушул эле жылдын сентябрь айынын акырында 111,1 түзгөн. Индекстин мындай төмөндөшү сомдун 2016-жылдын декабрь айындагы орточо курска

¹ Мында, сомдун номиналдык эки тараптуу алмашуу курсу боюнча маалыматтар келтирилген, индексти эсептөө үчүн 2010-жыл базалык мезгил катары колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2017-жылдын III чейрегинде 2,1 пайыз деңгээлде түптөлгөн, ал эми соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 2,3 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Орто мөөнөттүк мезгил ичинде инфляциянын айкын жана болжолдуу динамикасын эске алуу менен, 2017-жылдын III чейрегинде акча-кредит саясатын жүргүзүү багыты сакталган.

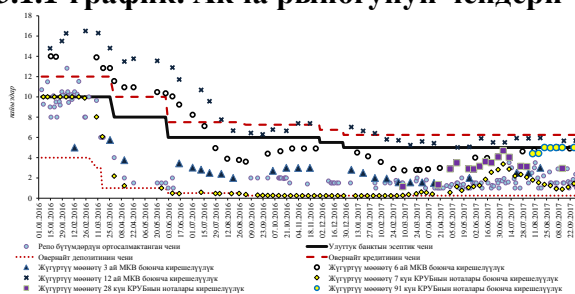
Банк тутумунда орун алган абал бүтүндөй үстөк ликвидүүлүктүн жогорку деңгээлинин сакталышы менен мүнөздөлгөн, анын динамикасы отчеттук чейректе төмөндөгө ык койгон тенденцияга ээ болгон. Ушуга байланыштуу отчеттук чейрек ичинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда рынок катышуучуларынын жигердүү иш алып барганы байкалган. Акча рыногунун чендери Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чендин чегинде өзгөрүлүп турган.

Коммерциялык банктарда үстөк ликвидүүлүктү эффективдүү алып салуу максатында, үстүбүздөгү жылдын III чейрегинде Улуттук банктын 91 күндүк ноталары рынокко кошумча сунушталган.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

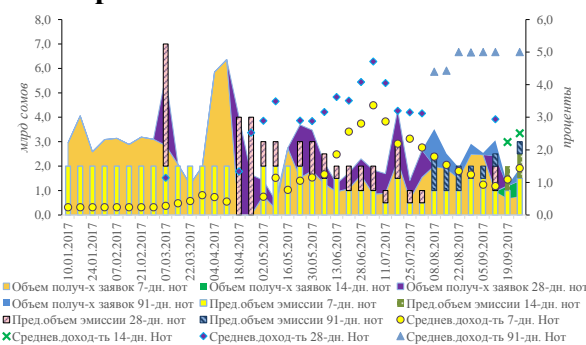
Улуттук банк орто мөөнөттүк мезгилге каралган күтүлүп жаткан инфляция динамикасын эске алуу менен 2017-жылдын III чейрегинде өз пайыздык саясатын өзгөртпөстөн, экономиканын өсүш арымдарын колдоого багытталган, жеңилдетилген акча-кредит саясатын жүргүзүүнү уланткан. Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банктын эсептик чени (саясаттын чени) 5,00 пайыз деңгээлинде калган. Пайыздык чендин чектери да сакталган: пайыздык чендин жогорку чеги («овернайт» кредиттери боюнча чен) – 6,25 пайыз деңгээлинде, төмөнкү чек («овернайт» депозиттери боюнча чен) – 0,25 пайызда калыптанган.

3.1.1-график. Акча рыногунун чендери

Улуттук банктын акча-кредит саясатынын жеңилдетилген шарттарын сактап келиши аталган банк тарабынан белгиленген чекте акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендеринин өзгөрүшүн шарттаган. Бирок акча рыногунун чендери бир аз өзгөрүлмөлүүлүк менен мүнөздөлгөн, алар саясат ченине жакындашуу тенденциясына ээ болгон.

3.1.2-график. Улуттук банктын ноталары

2017-жылдын III чейрегинде бардык кыска мөөнөттүү инструменттер боюнча орточо алынган чендер Улуттук банктын эсептик ченинен төмөн түптөлгөн, мында чейрек үчүн орточо 5,76 пайыз түзгөн 12 айлык МКВлар эске алынган эмес. 91 күндүк ноталар боюнча орточо салмакталып алынган кирешелүүлүк чейрек ичинде орточо 4,83 пайызды, 28 күндүк ноталар – 3,34 пайызды (2017-жылдын II чейрегинде – 2,71 пайызды), 7 күндүк

ноталар – 1,79 пайызды (2017-жылдын II чейрегинде – 1,16 пайызды) түзгөн.

Коммерциялык банктардын кредит портфели боюнча пайыздык чендин төмөндөө арымынын басаңдашы байкалууда. Мындай басаңдоо негизинен акча-кредит саясатынын шарттарын жеңилдетүү боюнча мурда көрүлгөн чаралардын таасиринин төмөндөшү менен шартталган. Кредит портфели боюнча орточо салмактанып алынган

пайыздык чен отчеттук чейректин акырына карата 16,5 пайызды түзгөн, бул II чейректин акырына караганда 0,5 п.п. төмөн болгон (II чейректе төмөндөө 0,8 п.п. түзгөн).

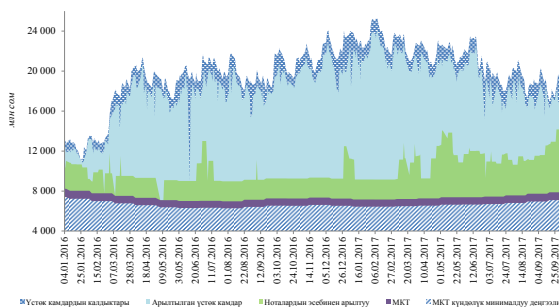
Улуттук валютада мөөнөттүү депозиттер ченинин төмөндөшү белгиленген. Чендин төмөндөшү негизинен 6 айдан 3 жылга чейинки мөөнөттөгү депозиттер боюнча чендин төмөндөшү менен шартталган, алардын үлүшү улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин жалпы көлөмүндө 60,0 пайызды түзгөн. Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен кароого алынып жаткан мезгил ичинде 0,4 п.п. төмөндөп, отчеттук чейректин акырында 12,2 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн (III чейректе төмөндөө 0,4 п.п.).

Коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнө тиешелүү жагдай

Отчеттук чейрек ичинде коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнүн көлөмүнүн бир аз төмөндөшү байкалган. Арылтуу боюнча операцияларды ишке ашырууга чейин коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүк көлөмүнүн орто күндүк көлөмү 11,5 млрд сомдо калыптанган, бул II чейрекке салыштырмалуу 3,0 млрд сомго аз (2016-жылдын тиешелүү мезгилинде бул көрсөткүч 12,8 млрд сомду түзгөн). Аталган операция ишке ашырылгандан кийин коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүк көлөмүнүн орто күндүк көлөмү отчеттук чейректе 1,4 млрд сомду түзгөн.

Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүгүнүн түптөлүп жаткан деңгээлин эске алуу менен Улуттук банк тарабынан ноталар аукционун өткөрүү жана коммерциялык банктардын бош каражаттарын аталган банктын «овернайт» депозиттерине жайгаштыруу аркылуу үстөк ликвиддүүлүктү абсорбациялоо боюнча операциялар жүргүзүлгөн.

3.1.3—график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

0,3 млрд сомду түзгөн.

2017-жылдын III чейреги ичинде күн сайын орточо эсеп менен 10,0 млрд сом үстөк ликвиддүүлүк абсорбацияланган, бул II чейректегиге караганда 3,1 млрд сомго аз. Үстөк ликвиддүүлүктүн төмөндөшү менен биргеликте негизинен, «овернайт» депозиттерине жайгаштыруулардын орто күндүк көлөмү 2,9 млрд сомго төмөндөөдө, ошол эле учурда нота боюнча орто күндүк көлөмдүн төмөндөшү бардыгы болуп

Улуттук банктын кредиттик саясаты

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Улуттук банк кредиттик аукциондорду өткөргөн эмес, бирок коммерциялык банктарга мурда бекитилген каражаттардын эсебинен 180,0 млн сом берилген.

Улуттук банктын валюта саясаты

Ички валюта рыногунда туруктуу абалдын орун алышы белгиленген. Чейрек башында алмашуу курсунун бир аз өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган, ал эми бүтүндөй чейрек ичинде улуттук валюта 0,7 пайызга чыңдалган. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүлөрүн текшилөө максатында ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуучу сыяктуу эле, аны сатуучу катарында иш алып барган, анын таза сатуу көлөмү 3,8 млн АКШ долларын түзгөн.

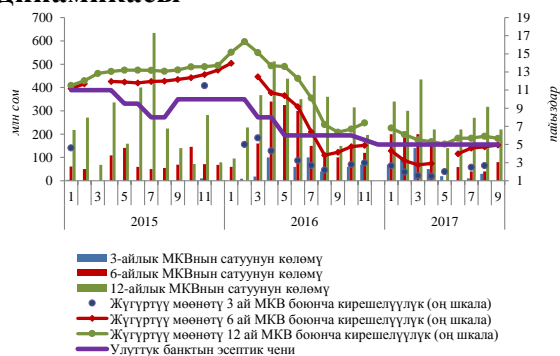
2017-жылдын III чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө чечимдер кабыл алынган	Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик чен өлчөмү тууралуу маселе 2017-жылдын 28-августунда жана 25-сентябрында эки ирет каралган. Анын жыйынтыгында эсептик чен өлчөмүн 5,00 пайыз деңгээлинде өзгөрүүсүз калтыруу тууралуу чечим кабыл алынган. Пайыздык чек: «овернайт» кредиттери боюнча 6,25 пайыз, «овернайт» депозиттери боюнча – 0,25 пайыз деңгээлинде сакталып турган.
Улуттук банк коммерциялык банктарга мурда бекитилген каражаттардан кредит берген	Отчеттук мезгил ичинде кредиттик аукциондор өткөрүлгөн эмес. Мурда бекитилген каражаттардан коммерциялык банктар 180,0 млн сом алган. Ушул кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 5,00 пайызды түзгөн.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. МКВларды сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

кагаздардын жайгаштыруу көлөмүнүн 1,0 млрд сомго чейин (-30,5 пайызга) төмөндөшүнө таасирин тийгизген. Мында сатуу көлөмүнүн үлүштүк катышы кошумча жайгаштырууларды эске алганда төмөнкүчө түптөлгөн: 3 айлык МКВлардын үлүшү 4,0 пайызды (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу -5,7 п.п.), 6 айлык МКВлар – 15,9 пайызды (-8,3 п.п.) жана 12 айлык МКВлар – 80,2 пайызды (+13,9 п.п.) түзгөн.

Булар менен катар эле, аукциондордо катышуучулардын жигердүүлүгүнүн төмөндөшү катталган, мында алардын саны бүтүндөй 19дан 11ге чейин кыскарган.

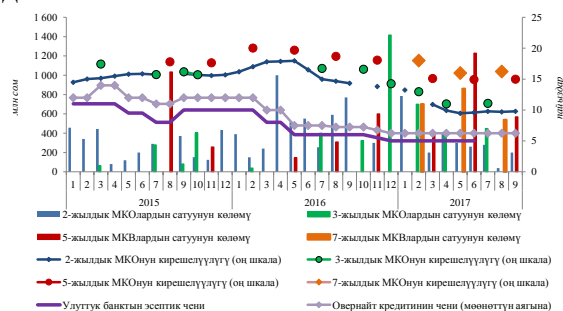
Банк тутумунда үстөк камдын жогорку деңгээли, 3 айлык МКВлар боюнча кирешелүүлүктүн 0,1 п.п. бир өсүшүн эске албаганда, бардык мөөнөттөгү МКВлардын кирешелүүлүгүнүн акырындык менен төмөндөшүнө өбөлгө түзгөн. Натыйжада, өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу МКВлардын жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү 0,8 п.п., 5,5 пайызга чейин төмөндөгөн.

Мамлекеттик казына векселдери

2017-жылдын III чейрегинде мамлекеттик баалуу кагаздын биринчилик рыногунда МКВнын кирешелүүлүгүнүн төмөндөө динамикасы сакталган.

2017-жылдын III чейрегинин жыйынтыгында, өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу мамлекеттик казына векселдерине карата суроо-талаптын олуттуу төмөндөшү катталган, бул өз кезегинде аталган баалуу

3.2.2-график. МКОлорду сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

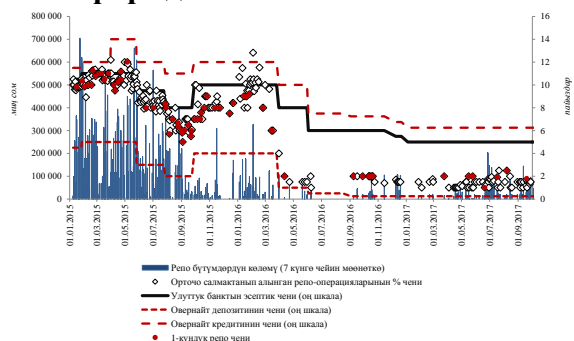

менен (10,8 пайызга, 2,1 млрд сомго чейин) МКОну сатуу көлөмүнүн төмөндөө траекториясына өзгөртүлгөн, бул сунуштан МКОго карата суроо-талаптын артышы менен шартталган. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде жалпы орточо алынган кирешелүүлүк 13,2 пайыз деңгээлинде (-2,3 п.п.) түптөлгөн.

Жарыяланган эмиссиянын суммасынан сатуу көлөмүнүн артышы МКОну кошумча жайгаштыруу менен байланыштуу болгон, алардын көлөмү байкоого алынып жаткан мезгил ичинде 300,0 млн сомду түзгөн. Мында, МКО рыногунда өткөн жылдагыдай эле 12 катышуучу катышкан.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда репо-операциялар боюнча бүтүмдөр 1,5 млн сом жалпы суммасында 7 күнгө чейинки мөөнөт менен (7 күндөн ашык 67 ичинен 20 бүтүм) келишилген.

Ушуну менен катар эле, отчеттук чейреkte улуттук валютада стандарттык бүтүмдөр 203 күн мөөнөтү менен 4,0 пайыздык чен боюнча 79,6 млн сом суммасында эки ирет жана 7 күн мөөнөтү менен 6,8 пайыздык чен боюнча 50,0 млн сом суммасында келишилген. Өтүп жаткан чейреkte чет өлкө валютасында стандарттык бүтүмдөр мурдагы жылдын тиешелүү чейреги сыяктуу эле келишилген эмес.

Ошентип, рынок көлөмү 2016-жылдын III чейрегиндегиге караганда олуттуу жогорулаган (+6 эсе). Банктар аралык кредиттик ресурстарга карата суроо-талаптын өсүшү алкагында улуттук валютада кредиттер боюнча орточо чен 2017-жылдын III чейрегинде 5,1 пайызды (+0,9 п.п.), репо-операциялар боюнча – 2,2 пайызды (+0,4 п.п.) түзгөн.

Мамлекеттик казына облигациялары

Мамлекеттик казына облигациялар рыногунда бардык мөөнөттүүлүгү кирешелүүлүктүн тенденциясы сакталган.

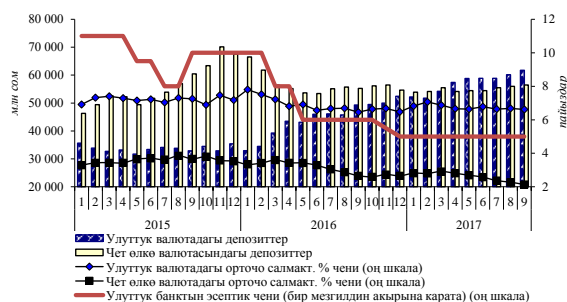
2017-жылдын III чейрегинде жайгаштыруу көлөмүнүн өсүш динамикасы (кошумча жайгаштырууларды эске алганда) бардык мөөнөттүүлүгү боюнча кирешелүүлүктүн бара-бара төмөндөшү

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда рыноктун ушул сегментинде пайыздык чендердин бир аз өсүшү менен суроо-талаптын өсүшү алкагында жогорулоо динамикасы сакталган.

2016-жылдын III чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырмалуу өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде жүргүзүлгөн репо-операциялар боюнча жигердүүлүктүн олуттуу өсүшү катталган, мында бул кредиттердин көлөмү 19 эсе, 2,8 млрд сомго чейин жогорулаган.

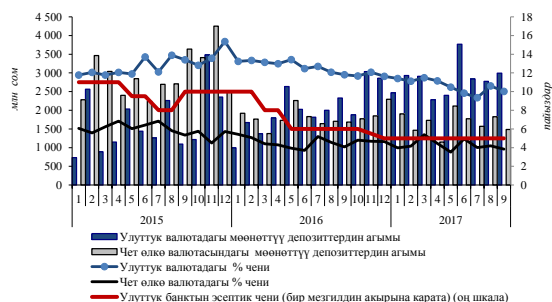
Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

61,7 млрд сомго чейин улуттук валютада депозиттердин агылып кирүү эсебинен жүргөн. Мында, чет өлкө валютасында депозиттер 3,3 пайызга, 56,5 млрд сом эквивалентине чейинки өлчөмдө олуттуу салымын кошкон эмес. Депозиттерди долларлаштыруу деңгээли жыл башынан тартып 3,3 п.п., 47,8 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымынын динамикасы

депозиттер ээлеген.

2017-жылдын III чейрегинде улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 2,66 пайызды түзгөн (2016-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу +0,40 п.п.), чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча – 0,53 пайызды (-0,05 п.п.) түзгөн. Ушуну менен биргеликте улуттук валютада мөөнөттүү депозиттердин пайыздык чендери төмөндөө тенденциясын сактаган. Улуттук валютада мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен кароого алынып жаткан мезгил ичинде 1 айдан 3 жылга чейинки мөөнөттүүлүгү боюнча чендердин төмөндөө эсебинен улам, 9,99 пайызга чейин (-2,20 п.п.) төмөндөгөн. Мындан тышкары, III чейректе улуттук валютада депозиттердин агымы боюнча дюрация көрсөткүчүнүн өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 0,2 айга, 1,6 айга чейин өсүшү белгиленген. Чет өлкө валютасында мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо алынган чен 3 айдан 3 жылга жана андан жогору мөөнөткө чейинки депозиттердин ченинин төмөндөшүнөн улам 4,01 пайызды (-0,60 п.п.) түзгөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттердин агымы боюнча дюрация кароого алынып жаткан мезгил ичинде 1,6 айды (+0,2 айды) түзгөн.

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде негизинен улуттук валютада ресурстарды тартуудан улам, депозиттер рыногунда депозиттик базанын өсүшү улантылган.

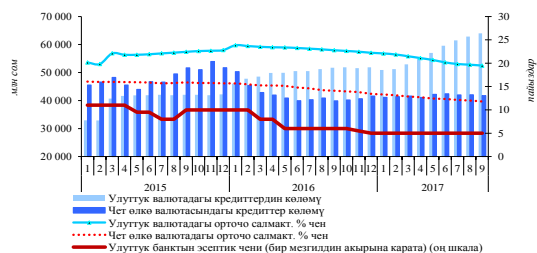
2017-жылдын сентябрь айынын жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктардын депозиттик базасынын көлөмү жыл башынан тартып 10,4 пайызга жогорулоо менен 118,2 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн, негизинен бул 17,8 пайызга,

Отчеттук чейректе улуттук валютада тартылган ресурстар 71,7 млрд сомду түзүү менен чет өлкө валютасына караганда 21,0 пайызга көп болгон, ошол эле учурда валюта түзүүчүсү сом эквивалентинде 59,2 млрд түзгөн.

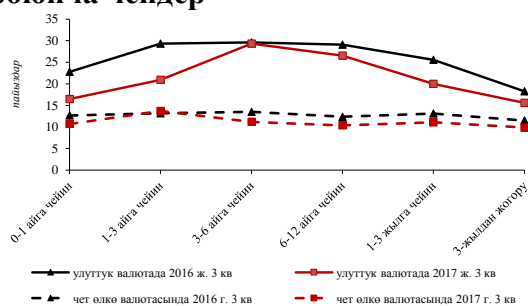
Алсак, улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттердин мөөнөттүүлүгү боюнча бөлүштүргөндө 1ден 3 жылга чейинки (31,8 пайыз) жана 6 айдан 12 айга чейинки (39,2 пайыз) депозиттер ээлеген, чет өлкө валютасында негизги үлүштү ошол эле мөөнөттөгү 46,2 пайыз жана 29,7 пайыз үлүшү менен

Кредит рыногу

3.2.6-график. Бир мезгилдин акырына карата коммерциялык банктардын кредиттик карызынын динамикасы

3.2.7-график. Улуттук жана чет өлкө валюталарындагы жаңы кредиттер боюнча мөөнөттүүлүк категориялары боюнча чендер

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер отчеттук чейрек ичинде 18,2 млрд сомду түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырмалуу 18,3 пайызга көп, ал эми чет өлкө валютасында бул көрсөткүч тескерисинче, сом эквивалентинде 8,8 млрд (-2,2 пайызга) чейин төмөндөгөн.

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо алынган чен 19,23 пайызды түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырмалуу 5,56 п.п. аз болгон, чет өлкө валютасында 10,28 пайызга чейин (-1,95 п.п.) төмөндөгөн.

Кредит портфелинин өсүшү менен бирге эле анын сапаттуу мүнөздөмөсүнүн бир аз жакшырышы белгиленген. Алсак, кредит портфелинде мөөнөтү өткөрүлүп жиберилген насыялардын үлүшү кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 2,3 пайызды (жыл башынан тартып -0,6 п.п.) түзгөн болсо, ал эми пролонгацияланган кредиттердин үлүшү жыл башынан тарта 0,6 п.п. төмөндөө менен 4,2 пайызды түзгөн.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

Коммерциялык банктарда пайыздык чендин төмөндөшүнүн алкагында экономиканын бардык секторлорунда калдыктар сыяктуу эле, агымдар боюнча улуттук валютада насыя берүүнүн олуттуу өсүшү менен кредиттик портфелин көлөмүн арттыруу улантылууда.

Кароого алынган мезгилдин акырына карата коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү жыл башынан тартып 13,1 пайызга көбөйүү менен 105,7 млрд сомду түзгөн, бул улуттук валютада – 64,0 млрд сомду түзүү менен 23,4 пайызга өсүшүнөн улам шартталган. Чет өлкө валютасында кредит портфелинин көлөмү жыл башынан тартып 41,7 млрд сомду түзүү менен (+0,3 пайызга) бир аз өскөн. Мындан тышкары, жыл башынан тарта кредиттердин долларлаштыруу деңгээли 39,5 пайызды түзүү менен байкоого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 5,1 п.п. төмөндөгөн.

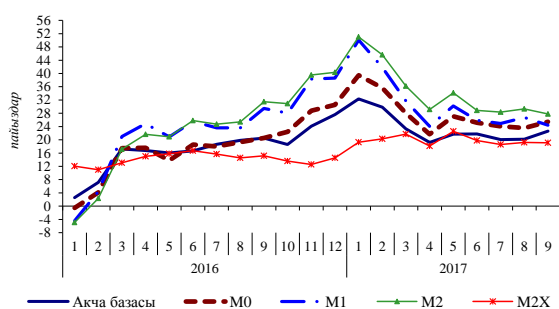
Акча базасы

2017-жылдын III чейрегинде акча базасынын жылдык өсүш арымы өткөн чейректеги орточо деңгээлдегидей түптөлгөн, (20,9 пайыз), бул 2016-жылдын тиешелүү мезгилине караганда 1,2 п.п. жогору. Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде акча базасынын көбөйүшүнө Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операциялары сыяктуу эле, Улуттук банктын операциялары да

таасирин тийгизген. Өкмөттүн операциялары боюнча алганда, акча базасынын көбөйүшүнө Өкмөттүн чыгашасынын анын кирешесинен арткандыгы өз таасирин тийгизген. 2017-жылдын III чейрегинде акча базасы 6,4 пайызга көбөйгөн, мында өкмөттүк операциялардын акча базасынын өсүшүнө салымы +2,8 п.п. (2,6 млрд сомду) түзгөн, Улуттук банктын операцияларынын салымы – +3,6 п.п. (3,3 млрд сомдо) калыптанган. Сентябрь айында акча базасынын жылдык өсүшү 22,6 пайызды түзгөн.

Акча базасынын түзүмүндө олуттуу өзгөрүүлөр орун алган эмес. Отчеттук мезгилдин акырына карата акча базасынын түзүмүндө башка депозиттик корпорациялардын камынын салыштырма салмагы 10,8 пайызды түзгөн, ошол эле учурда жүгүртүүдө акча үлүшү 89,2 пайызды (2017-жылдын II чейрегинин акырына карата – тиешелүүлүгүнө жараша 10,3 пайызды жана 89,7 пайызды) түзгөн.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдуу өсүш арымы
(жылдык мааниде)

Акча топтомдору

Бүтүндөй алганда, отчеттук чейрек ичинде бардык акча топтомдорунун өсүш динамикасы уланган, ал негизинен банктардан тышкаркы акчанын көбөйүшү менен аныкталган.

Банктардан тышкаркы акча отчеттук чейрек үчүн 6,3 пайызга көбөйгөн, мында, жылдык өсүш чейректин акырында 25,4 пайызды түзгөн. M1 акча топтомунун өсүшү кароого

алынып жаткан мезгил ичинде 5,4 пайызды (бир мезгилдин акырында жылдык өсүш – 24,4 пайызды), M2 – 6,4 пайызды (жылдык өсүш – 27,8 пайызды) түзгөн.

M2X акча топтому чейрек ичинде 5,9 пайызга көбөйүп, отчеттук чейректин акырында 186,1 млрд сомдо түптөлгөн. Банктардан тышкаркы акчаларды эске албаганда, акча топтомунун өсүшүнө 6,7 пайызга улуттук валютада депозиттердин өсүшү сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттердин 4,3 пайызга өсүшү таасирин тийгизген. Отчеттук мезгилдин акырында M2X өсүшүнүн жылдык арымы 19,1 пайызды түзгөн.

Отчеттук чейрек ичинде экономикага кредиттин¹ жалпы көлөмү 3,8 пайызга өсүп, мезгилдин акырына карата 108,1 млрд сомду түзгөн, бул эң башкысы, улуттук валютадагы кредиттердин 7,2 пайызга өсүшүнүн эсебинен түптөлгөн, ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер 1,0 пайызга төмөндөгөн. Экономикага кредиттин жылдык өсүшү 15,2 пайызды түзгөн, алмашуу курсунун өзгөрүшүн эске албаганда, ал 15,3 пайызга көбөйгөн.

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин кредиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелердин кредиттери.

4-глава. Инфляция динамикасы

Кыргызстанда инфляция орточо деңгээлде сакталып турган, ал эми байкоого алынып жаткан мезгил ичинде ал бир аз басаңдаган. Көпчүлүк негизги товарлар тобунда баанын өсүшү максаттуу көрсөткүчтөрдөн төмөн болгон. Бул көбүнесе импорттоолуучу азык-түлүк товарларына төмөн баанын жана азык-түлүктөн башка товарларга орточо суроо-талаптын болушу менен шартталган.

4.1. Керектөө баа индекси

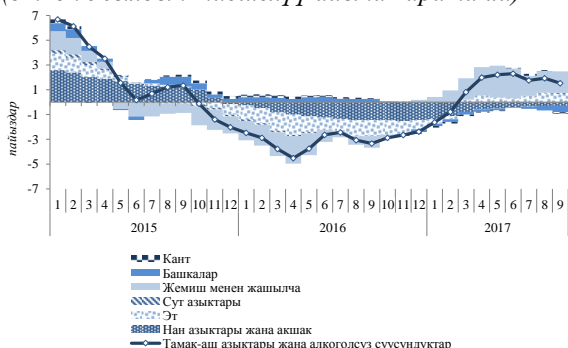
4.1.1-график. КБИнин түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

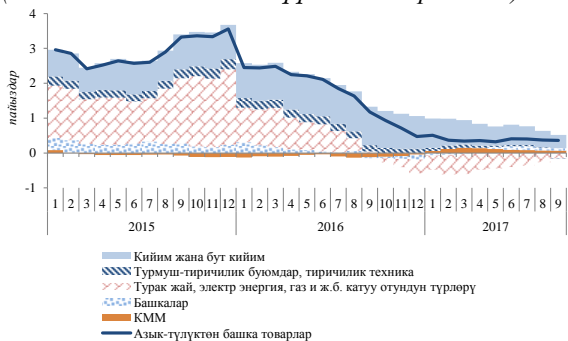
4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде Кыргызстанда инфляция орточо төмөн деңгээлде сакталган. Байкоого алынып жаткан чейрек ичинде инфляциянын жылдык деңгээли өткөн чейректе 3,9 пайызга бир аз төмөндөө менен 3,6 пайызды түзгөн. Тышкы азык-түлүк рыногунда алгылыктуу абалдын орун алышы, отун-энергетикалык тобунун товарларына жана кызмат көрсөтүүлөрүнө баанын төмөн өсүшү, ошондой эле азык-түлүктөн башка товарларга чоң эмес керектөө суроо-талабы инфляцияны акырын деңгээлде кармап турган негизги факторлордон болгон.

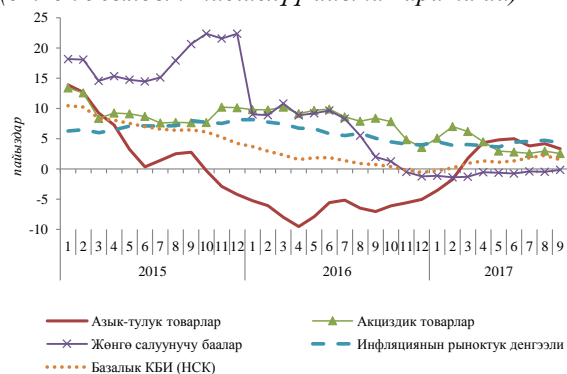
Азык-түлүк товарларына баанын өсүшү 3,8 пайызды түзүү менен инфляциянын жалпы деңгээлине жакын болгон.

Аталган товардык категорияда баа нан азыктары, өсүмдүк май жана кант сыяктуу импорттон көз каранды топтордогу продуктыларга төмөндөгөн. Дүйнөлүк азык-түлүк товарлар рыногунда орун алган абал Кыргызстандын баасына олуттуу инфляциялык таасирин тийгизген эмес. Мындан тышкары, региондогу өлкөлөрдө дан эгиндеринин жогорку өндүрүшү жана валюта рыногундагы абалдын туруктуулугу оң ролду ойногон. Азык-түлүк тобунда төмөн импорттоолуучу инфляция өткөн жылдын төмөн базасын жана эт азыктарынын орточо кымбатташын эске алуу менен жашылчага баанын жылдык олуттуу өсүшү менен теңдештирилген.

Керектөө рыногунун индикаторлору Кыргызстанда азык-түлүктөн башка товарларга чоң эмес суроо-талаптын болушун тастыктаган. Улуттук банктын баа берүүсүнө ылайык,

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

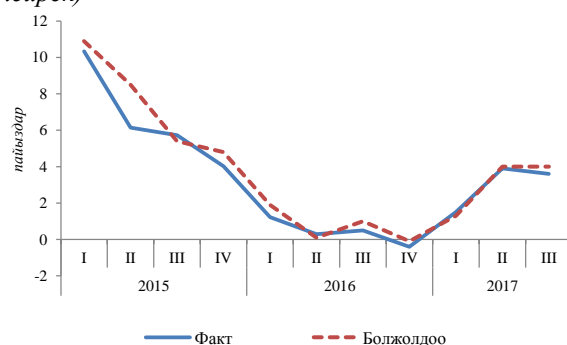

рыноктук инфляция жана инфляциянын базалык компоненттери 4,5 пайыз деңгээлде жылдык өсүштү көрсөткөн, ал эми өткөн жылдары мындай көрсөткүчтөр 7-8 пайызга жакын деңгээлде жайгашкан. Ошондой эле азык-түлүктөн башка инфляцияга валюта рыногундагы туруктуу абал, электрэнергиясына тарифтердин нөлдүк өсүшү, көмүргө баанын өткөн жылдарга салыштырмалуу өтө төмөндөшү өз таасирин тийгизген. Мындай факторлордун таасиринен улам, азык-түлүктөн башка товарларга баа жылдык мааниде 1,3 пайызга өскөн. Байкоого алынып жаткан чейрек ичинде алкоголь ичимдиктерине жана тамекиге баанын индекси алкоголь ичимдиктерине алсыз суроо-талапты эске алуу менен 2,3 пайызга жогорулаган. Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө карата баанын өсүшү 8,3 пайызды түзгөн, бул эң башкысы байланыш кызмат көрсөтүүлөрүнө карата тарифтердин жогорулашы менен колдоого алынган.

4.2. Болжолдоону факт менен салыштыруу

4.2.1-график. КБИнин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2017-жылдын III чейрегинде айкын инфляция болжолдонгон көрсөткүчтөн бир аз төмөн түптөлгөн. Баанын өсүшү 4,0 пайызга жакынды түзүшү болжолдонгон, ошол эле учурда азык-түлүк инфляциясынын болжолдонгондон өтө төмөн болушун эске алуу менен айкын инфляция 3,6 пайыз деңгээлинде калыптанган.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

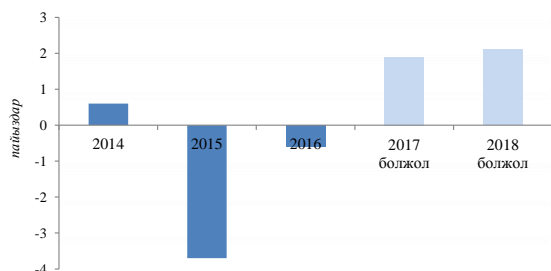
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоолор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россия ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булак: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги

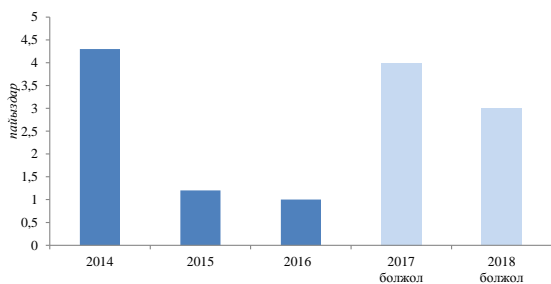
акынын өсүү тездиги керектөө суроо-талабынын мындан аркы кеңейтилишине түрткү берүү менен өлкө ИДӨсүнүн өсүшүнө колдоо көрсөтөт.

III чейректе керектөө баа индексинин басаңдашына карабастан, Россия Банкынын баа берүүсүнө ылайык инфляция убактылуу факторлордун таасирин жок кылуу менен 4,0 пайыз максаттуу деңгээлге жакыndoодо. Инфляциянын таргеттен жана экономикалык жигердүүлүк динамикасынын болжолдоодон олуттуу четтөөсүнөн улам, Россия Банкы акча-кредит саясатынын мындан аркы жеңилдешине жол берет, бул өз кезегинде негизги капиталга инвестициялар динамикасына оң таасирин тийгизет.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттар

3,0 пайызга өсүш күтүлүүдө. 2017-жылдын IV чейрегинде эксперттердин ой-пикирлерине ылайык экономикалык көрсөткүчтөр техникалык жана сезондук факторлордун таасири алдында олуттуу басаңдашы мүмкүн. Ушуну менен бирге Казакстан экономикасынын орто мөөнөттүк келечекте өсүшү кандайдыр бир таасирлердин жоктугунан улам, минералдык ресурстарды казып алуу, өндүрүү жана аны экспорттоо көлөмүн арттыруу, ошондой эле экономиканы колдоо жана диверсификациялоо мамлекеттик программасын ишке ашыруу алкагында негизги капиталга инвестициялардын өсүшүнүн негизинде ички керектөөнүн өсүшү менен колдоого алынат.

2017-жылы терс таасирлер орун албаган учурда, анын ичинде өткөн жылдын жогорку базасын кошо алганда, инфляциянын басаңдоо тенденциясы болжолдонууда.

Россияда өткөн болжолдоо боюнча 1,4 пайыздын ордуна 2017-жылы 1,9 пайыз өлчөмүндө ИДӨнүн өсүшү күтүлүүдө, бул өтүп жаткан жылдын II жана III чейрегинде катталган, өткөндөгү көрсөткүчкө караганда өтө жогорку экономикалык өсүш менен шартталган.

Мунайга болгон туруктуу баа, орус валютасынын туруктуу курсу жана алгылыктуу финансылык шарттар экономикалык өсүшкө өбөлгө түзөт. Отчеттук жылдын IV чейрегинде эмгек

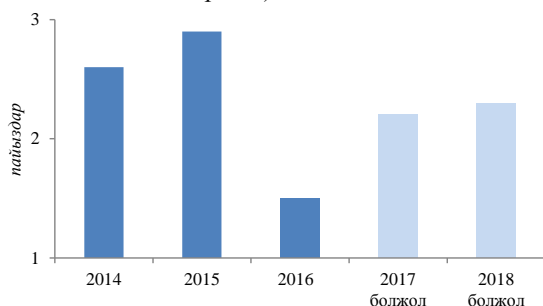
Казакстан экономикасынын 2017-жылга каралган өнүгүшү боюнча болжолдоолор 2017-жылдын тогуз айы үчүн айкын маалыматтардын күтүлгөндөн да кыйла жогору болгондугунан улам жакшырган. Өлкө экономикасынын өсүшү 2017-жылы 4,0 пайызга чейин (буга чейин күтүлүп жаткан 3,0 пайыздын ордуна) корректировкаланган. Өсүш факторлору өзгөрбөгөндүгүнөн улам, 2018-жылы 3,5 пайыздын ордуна (2017-жылдын жогорку базасына байланыштуу)

Инфляция 6,0-8,0 пайыз чегинде болоору күтүлүүдө, ал эми 2017-жылдын акырында инфляция жыл ичинде орточо 7,4-7,6 пайызга жакынды түзөт. 2018-жылы инфляция 5-7 пайыздык максаттуу чекке акырындык менен жетери күтүлүүдө.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШ ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги

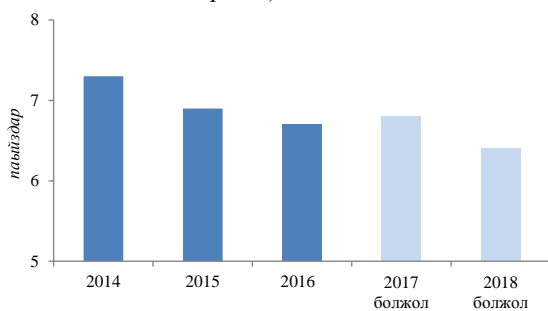
инвестициялардын өсүшү үчүн стимул катары болушу мүмкүн. Ушуну менен биргеликте эмгек өнүмдүүлүгүнүн өсүшүнүн төмөн арымдары жана калктын улгаюусу экономикага орточо таасирин тийгизет.

Жакынкы жылдарда АКШда инфляция эки пайыздан бир аз жогору болоору болжолдонууда.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытай ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(жылдан жылга карата)

Булак: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

ролун жогорулатууга өтүү процессинде турат. Мындан тышкары, 2010-жылдагы реалдуу ИДӨнү 2020-жылга карата эки эсе арттыруу максаты белгиленген, ушундан улам, өлкө бийлиги экономикалык максаттарга жетүү үчүн мамлекеттик инвестициялар сыяктуу түрткү берүүчү чараларды колдоно алат.

Болжолдоолорго ылайык, Кытай Эл республикасында инфляциянын акырындык менен жогорулашы күтүлүүдө, ал эми 2018-2019-жылдарда инфляция 2,2 пайызга жакын деңгээлде болот.

АКШда экономикалык жигердүүлүктүн орточо өсүшү уланат.

Эмгек рыногундагы абал жакшырууда, жумушсуздуктун кыскарышы эмгек акынын өсүшүнө түрткү берүү менен керектөө чыгашаларын колдоого алат. Ишкерлер жана керектөөчүлөр экономиканын келечегине ишенимин арттыруусу белгиленүүдө. Бул фактор инвестициялык жигердүүлүк үчүн оң шарт болуп саналат. АКШ бийлигинин салык реформасы боюнча планынан белгисиздик келип чыгууда. Анын ишке ашырылышы керектөө жигердүүлүгүнүн жана бизнес

Жакынкы жылдарда Кытайда экономикалык өсүштүн басандоо тенденциясы уланаары күтүлүүдө.

Өлкө бийлиги түзүмдүк экономикалык реформаларды жүргүзүүдө, ошондой эле айлана-чөйрөнүн булганышы менен күрөшүү жана жигердүүлүктүн басандашына таасир эткен финансылык тобокелдиктерге жол бербөө чараларын көрүүдө. Кытай экономикасы инвестиция жана экспортко негизденген өнүгүү моделинен өсүштүн негизги драйверлеринен болгон ички керектөөнүн жана кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн

5.2. Орто мөөнөткө болжолдоолор

2017-жылдын III чейрегине карата тышкы шарттардын жана ички конъюнктуранын өнүгүшү тууралуу болжолдоолор Улуттук банк Башкармасынын 2017-жылдын август айындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге көбүрөөк деңгээлде дал келген.

Алсак, мунай зат рыногунда олуттуу деле өзгөрүүлөр байкалган эмес жана орточо баа бир баррель үчүн 52 АКШ долларына жакын деңгээлде өзгөрүлүп турган. Баа берүүлөргө ылайык, мунайды өндүрүү жана керектөөнүн күндөлүк балансы жана дүйнөлүк финансы рыногунда белгиленген тренд сакталган учурда, орто мөөнөттүк келечекте дүйнөлүк энергопродукциялар рыногу туруктуулукту сактайт, мындан улам Brent маркасындагы мунайдын орточо наркы 2018-19-жылдарда бир баррелине 53-56 АКШ доллар өлчөмүндө күтүлүүдө.

2017-жылдын III чейрегинде дүйнөлүк азык-түлүк рыногунун динамикасы бүтүндөй алганда туруктуу деңгээлде сакталган, ФАО азык-түлүк товарларынын баа индекси өтүп жаткан жылдын июль-сентябрь айларында 177-179 пунктка чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган. Жакынкы келечекте дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баанын олуттуу өзгөрүүлөрү күтүлбөйт, 2017-2018 маркетинг жылынын акырына чейин ФАО индекси 180 пунктка жакын деңгээлде күтүлүүдө.

Мындан тышкары, Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикасынын өсүш тенденциясынын бекемделиши белгиленүүдө, бул жакынкы келечекте акча которуулардын агылып кирүү көлөмүнүн түптөлүп калган өсүшүн сактоону эске алууга мүмкүндүк берет.

Кыргызстан экономикасынын шартында тышкы сектордун параметрлери иштелип жаткан болжолдоодо маанилүү болжолдоолордон болуп саналат. Бул параметрлер дүйнөлүк изилдөө агенттиктердин/институттардын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын жана эксперттик баа берүүлөрдүн негизинде келтирилет. Баанын түптөлүп калган динамикасын жана дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда абалдын туруктуулугун эске алсак, жакында инфляциянын монетардык эмес факторлорунун сакталышын күтүүгө болот.

Ошондой эле орто мөөнөттүк келечекте тариф жана салык саясатына карата өзгөрүүлөр жана тышкы соода шарттарынын бир аз өзгөрүүсү негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөргө өз таасирин тийгизет.

Дүйнөлүк товарлар рынокторунда абалдын туруктуулугунан улам Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык өсүш келечеги чыңдалуусун улантууда. 2017-2018-жылдарга Россия экономикасынын өсүш болжолдоосу көбөйүү жагына корректировкаланган: 2017-жылы аталган өлкөнүн ИДӨ көлөмүнүн өсүшү 1,9 пайыз деңгээлинде, 2018-жылы – 2,1 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө. Казакстан экономикасынын өсүшү 2017-жылы 4,0 пайыз деңгээлинде, 2018-жылы – 2,9 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө. Аталган эки өлкөдө инфляция деңгээли басаңдоону улантып, жакында максаттуу деңгээлдин чегинде орун алат.

Ошентип, дүйнөлүк товарлар рынокторунда баа динамикасынын баа берүүсү жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык өсүш келечектери Кыргызстан экономикасы үчүн алгылыктуу жагдайды түптөй алат.

Бюджет-салык саясат жагында белгисиздик деңгээли орто мөөнөткө каралган мезгилде төмөндөөдө. “2017-жылга республикалык бюджет жана 2018-2019-жылдарга болжолдоолор жөнүндө” мыйзам долбоорунда бара-бара бюджеттик консолидациялоо каралган.

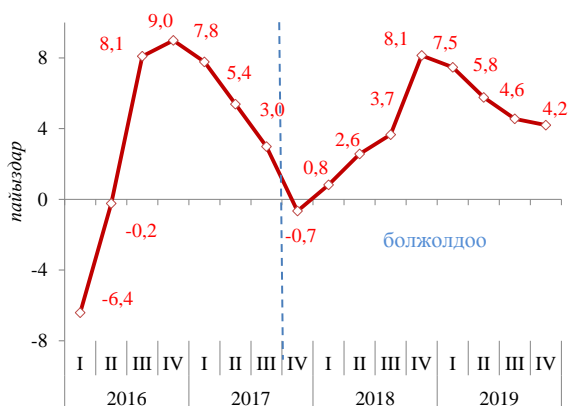
2017-жылы тышкы чөйрөнүн жана ички шарттардын өнүгүүсүнө баа берүүнү эске алсак, орто мөөнөттүк мезгилде инфляция 5-7 пайыздык таргеттин жогорку чегине ык коёт. Мындай шартта дүйнөдө жана региондо азык-түлүккө жана энергопродукцияларына баанын, ошондой эле чогуу алгандагы суроо-талабынын бара-бара калыбына келиши инфляциянын негизги драйверлеринен болот.

Мындан тышкары, инфляциялык инерция бюджет-салык саясатынын чаралары, калктын кирешесинин өсүшү, анын ичинде өсүп жаткан акча которуунун эсебинен жана калктын туруктуу инфляциялык күтүүлөрү менен колдоого алынат.

2017-жылы Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору орточо өсүштү чагылдырат. ИДӨ ажырымы терс түптөлүп, 2017-2018-жылдар ичинде дефляциялык таасир тийгизүүнү улантат.

5.2.1-график. Реалдуу ИДӨнү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2017-жыл жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү 3,2 пайызга жакынды түзөт, «Кумтөрдү» эске албаганда өсүш 3,7 пайызга жакын түптөлөт.

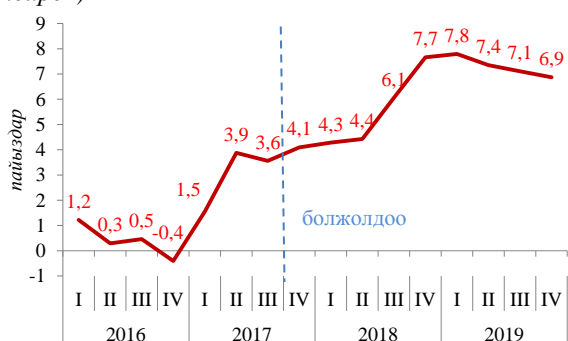
«Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн өсүшү 2016-жылдагы иштеп чыгуу деңгээлиндегидей күтүлүүдө. Секторлордогу экономикалык өсүш айыл чарба сектору (мал чарбачылыгы жана өсүмдүк өстүрүү) жана соода, курулуш тармактары аркылуу колдоого алынат.

2018-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 4,2 пайыз чегинде калыптанат, «Кумтөрдү» эске албаганда өсүш 5,1 пайызга жакынды түзөт.

Базалык сценарийдеги инфляция орто мөөнөттүк мезгил аралыгында 5-7 пайыздык максаттуу диапазондун жогорку чегине жетет. 2017-жыл жыйынтыгы боюнча инфляция деңгээли (бир мезгилге карата) 2,9 пайызга жетет (2017-жылдын декабрь айы/2016-жылдын декабрына карата – болжолу менен 4,5 пайыз). 2018-жылы инфляциянын орточо мааниси 5,5 пайызга жакынды түзөт.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Дүйнөлүк товарлар рынокторунда баанын калыбына келиши алкагында инфляциянын төмөндөөгө ык койгон трендге өтүүсүн күтүү дагы деле сакталууда. динамикасынын жогорулоосу боюнча күтүүлөр сакталууда. Өсүп жаткан чогуу алгандагы суроо-талап жана инфляциялык күтүүлөр тарабынан инфляциялык басымдын өсүшүн эске алуу менен орто мөөнөттүк келечекте баа динамикасы өсүштү көрсөтүп, инфляциянын максаттуу маанилерине (5-7 пайыз) жетүүгө умтулат.

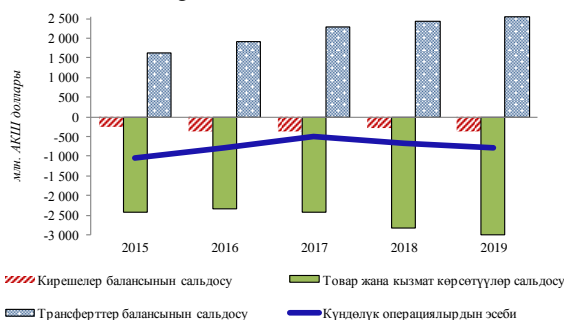
2017-2018-жылдарга төлөм теңдемине болжолдоолор¹.

Төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүнүн 2017-жылга каралган өнүгүү динамикасы экспорттун көлөмү боюнча күтүүлөрдү эске алуу менен кайра каралып чыккан, анын өсүшү жыл жыйынтыгында 1,5 пайыз өлчөмүндө болжолдонууда, мындан тышкары импорттук берүүлөрдүн болжолдоосу төмөндөө жагына корректировкаланган. Жылдын акырында күндөлүк эсептин тартыштыгы

¹ Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

ИДӨгө карата 7,3 пайызды түзөт, бул эң башкысы эмгек мигранттарынын акча которуусунун оң динамикасы менен аныкталат.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ долларында)

Алтынды эске албаганда, экспорт өсүшүнүн оң динамикасы сакталат, бирок өсүш арымы 4,4 пайызга чейин басаңдайт. Мындай динамика төртүнчү чейректе жашылча-жемиштер, сүт азыктары, кийим кече, бут кийим, тапталган айнек ж.б. сыяктуу товардык позициялардын берүүлөрүнүн төмөндөшү менен шартталат, булар негизинен Россия жана Казакстан рынокторуна сунушталат. 2017-жылга карата алтын экспортунун болжолдоосу олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгон эмес.

Мүмкүн болгон кыйынчылыктарды эске алганда, импорттук берүүлөрдөн улам, импорттун өсүшү 4,5 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө, ал ички суроо-талап менен колдоого алынат. Энергопродукттарды эске албаганда, импорттун болжолдоосу 4,7 пайыз деңгээлинде каралууда. Аларга болгон дүйнөлүк баанын өсүшүнөн улам, өлкөгө мунай зат продуктыларын алып келүү көлөмү кайра каралып чыккан, буга ылайык жыл жыйынтыгында алардын импорту өткөн жылдын деңгээлинен төмөн күтүлүүдө.

2017-жылы жеке трансферттердин келип түшүү көлөмүнүн өсүшүнүн болжолдоосу 21,0 пайыз деңгээлинде сакталат, бул ошол мезгил ичиндеги эмгек мигранттарынын акча которуусунун өсүш тенденциясы менен шартталган. Мындай тенденция Россияда экономикалык өсүш, валюта рыногундагы туруктуулук жана бул өлкөдө жашаган эмгек мигранттарынын шарттарынын жакшырышы менен аныкталат.

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ долларында)

2017-жылы күндөлүк эсептин тартыштыгынын төмөндөшү менен катар эле, капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүү көлөмү да өткөн жылдын деңгээлинен төмөн түптөлөөрү күтүлүүдө. Өтүп жаткан жылы капитал эсебинин динамикасына Кыргыз Республикасынын Россия Федерациясынын алдындагы 240,0 млн АКШ доллар өлчөмүндөгү карызын бир жолку эсептен чыгаруу суммасы таасир этет. Финансылык эсеп боюнча капиталдын агылып кирүүсү негизинен “тике инвестициялар” статьясы боюнча күтүлүүдө. “Башка

инвестициялар” статьясы боюнча сальдо россия кредитин эсептеп чыгаруудан улам, мамлекеттик сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин кыскарышынын таасири астында терс калыптанат. Жаңы кредиттердин агылып кирүүсүнүн олуттуу төмөндөшү менен бирге эле, мурда тартылган кредиттер боюнча төлөмдөрдүн төмөндөшү, күтүлгөндөй эле, 2016-жылга караганда жеке сектордун кредиттери боюнча таза агылып кирүүсүнүн көбөйүшүнө алып келет.

Ошентип, күндөлүк эсеп тартыштыгынын болжолдонуучу деңгээли, аны капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсүнүн эсебинен каржылоо жана эл аралык камдык активдердин

күтүлүүчү деңгээли төлөм теңдемнинин 71,5 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдодо түптөлүшүн шарттайт. Мында, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун эл аралык камдык активдеринин¹ ордун жабуу критерийи импорттун 4,3 ай деңгээлинде болжолдонууда.

2017-жылы төлөм теңдемнинин көрсөткүчтөрүнүн кайра каралып чыккан болжолдоолору 2018 жана 2019-жылдарга тышкы сектордун өнүгүү тенденциясына коррективкалаочу таасир эткен. Күтүүлөр боюнча 2018-жылга карата экспорт 2017-жылдын деңгээлинен 6,2 пайызга төмөн түптөлөт. Ички суроо-талаптын өсүш тенденциясынын сакталышы импорттук берүүлөрдүн 6,3 пайызга өсүшүнө оң таасирин тийгизет.

Ошентип, 2018-жылга карата импорттун өсүшү жана экспорттун төмөндөшү соода балансынын 15,3 пайызга көбөйүшүн шарттайт. Улуттук банк 2019-жылга карата тышкы соода көрсөткүчтөрүн иштеп чыгууда, импорттун 5,1 пайызга, экспорттун 6,6 пайызга өсүшүн болжолдойт. Келерки 2018 жана 2019-жылдарда күндөлүк трансферттердин оң динамикасынын сакталышы күтүлүүдө, алардын өсүшү тиешелүүлүгүнө жараша 7,0 жана 4,7 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Ошентип, жогоруда көрсөтүлгөндөрдү эске алуу менен 2018 жана 2019-жылдарда күндөлүк эсептин көбөйүшү ИДӨгө карата 9-10 пайызга чейин түзөт.

Күндөлүк эсеп тартыштыгынын күтүлүп жаткан көбөйүшүн каржылоо үчүн финансылык эсеп боюнча капиталдын тиешелүү агылып кирүү көлөмү зарыл, ал чет өлкө милдеттенмелеринин көбөйүшү менен камсыздалат. Түшүүлөрдүн олуттуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестицияларынын агылып кирүүсү, ошондой эле мамлекеттик жана жеке секторго кредиттердин түшүүсү камсыздайт. Ошол эле учурда Улуттук банктын баа берүүсүнө ылайык, мурда карызга алынган кредиттерди тейлөөнүн өсүш тенденциясы сакталып жаткандыгын белгилеп кетүү зарыл. 2018-жылы төлөм теңдемнинин жалпы сальдосу 37,3 млн АКШ доллар өлчөмүндө терс сальдодо, ал эми 2019-жылы 13,7 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдодо болжолдонууда. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун эл аралык камдык активдер менен ордун жабуусу 3,9 ай деңгээлинде болот.

2017-2018-жылдарга карата иштелип чыккан Кыргыз Республикасынын төлөм теңдемнинин болжолдоосунда төмөнкүдөй тобокелдиктер сакталууда:

- “Кумтөр” алтын кенин казып алууга байланыштуу тобокелдиктер;
- мунайга жана алтынга дүйнөлүк баанын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча негизги өнөктөш-өлкөлөрдө экономикалык жагдайдын начарлоосу;
- пландаштырылган чет өлкө кредиттер көлөмүнүн мамлекеттик сектордо толук өздөштүрүлбөшү.

¹ Эл аралык валюта фондусунун методологиясына ылайык, эл аралык камдык активдерге конвертациялануучу валюталардагы (АКШ доллары, евро, фунт стерлинг, япон йенасы, швейцария франкы, австралия доллары жана канада доллары) гана активдер киргизилген.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

		2015				2016				2017		
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
1. Сууро-галап жана сунуш¹												
<i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>												
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	80 778,2	94 092,2	123 446,1	132 172,9	79 596,7	101 100,4	134 734,5	142 595,8	86 143,1	107 752,2	141 088,6
ИДӨ	%	7,4	7,0	5,8	-1,8	-6,4	-0,2	8,1	9,0	7,8	5,4	3,0
Кумторду эске албаганда, ИДӨ	%	2,8	4,3	5,3	6,1	0,5	1,4	5,0	5,9	3,9	2,5	4,3
Ички керектөө	%	1,7	-2,0	-0,5	-1,3	0,4	3,8	2,0	1,4	0,2	0,7	
Инвестициялар	%	19,6	11,8	-5,3	-16,3	-5,3	2,7	0,1	2,3	-14,2	0,0	
Таза экспорту	%	-2,9	-1,6	-28,5	-29,8	8,8	3,5	-15,9	-27,2	-23,5	-13,9	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>												
Айыл чарба	%	1,0	2,5	8,6	5,8	0,3	2,5	2,3	6,6	1,5	1,0	0,6
Өнөр жай	%	24,9	24,4	7,4	-36,5	-27,7	-10,6	30,9	30,9	35,5	27,4	7,8
Курулуш	%	-0,5	5,8	8,4	34,5	4,0	8,8	8,0	7,6	0,0	8,3	5,7
Кызмат көрсөтүү	%	3,0	3,2	3,3	4,6	2,1	1,5	4,5	3,4	0,5	-0,4	2,0
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,5	3,4	-0,4	-2,6	5,0	5,3	11,6	7,0	3,9	4,0	4,5
2. Баалар²												
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	110,3	106,1	105,7	104,0	101,2	100,3	100,5	99,6	101,5	103,9	103,6
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	108,5	104,5	106,4	103,4	100,5	101,3	99,7	99,5	102,8	104,1	103,3
Базалык КБИ	%	109,7	107,6	106,5	105,2	103,0	101,8	101,0	99,9	100,3	101,3	101,9
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>												
Азык-түлүк товарлары	%	111,9	103,6	102,2	97,5	93,6	92,3	93,8	94,4	98,8	104,7	103,8
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	112,2	110,4	109,0	111,6	111,7	110,8	110,0	102,4	101,3	101,2	101,3
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	109,5	108,9	110,1	111,8	108,5	107,6	105,3	106,5	105,7	102,8	102,3
Тейлөө	%	106,0	106,9	107,4	106,6	106,5	105,2	104,6	104,4	106,9	107,1	108,3
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>												
Акцизлик товарлар	%	111,4	109,0	107,7	109,4	110,0	109,6	108,3	105,4	106,1	103,4	102,7
Жөнгө салынуучу баа	%	116,9	114,9	117,9	122,1	109,6	109,3	105,2	99,8	98,7	99,4	99,7
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	106,3	106,9	107,4	107,8	107,8	106,4	105,5	104,2	104,2	104,0	104,6
3. Тышкы сектор³												
<i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>												
Соода балансы	%	-37,1	-37,7	-36,4	-34,3	-35,4	-37,2	-35,2	-32,4	-31,6	-29,7	-31,2
Күндөлүк операциялар эсеби	%	-18,7	-21,1	-21,2	-16,2	-14,1	-15,1	-12,3	-12,0	-10,0	-6,9	-6,8
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	44,1	40,8	39,1	37,9	38,3	38,2	38,8	37,1	37,6	38,4	37,6
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	86,0	83,4	79,3	75,1	75,8	77,7	76,4	72,6	71,9	70,1	70,7
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)												
сом		63,8736	62,0788	68,8359	75,8993	70,0158	67,4860	67,9346	69,2301	68,6069	69,1367	68,6585
5. Монетардык сектор												
<i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өсүш арымы)</i>												
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	11,00	9,50	10,00	10,00	8,00	6,00	6,00	5,00	5,00	5,00	5,00
"Овернай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	5,00	3,00	4,00	4,00	1,00	0,50	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
"Овернай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	14,00	12,00	12,00	12,00	10,00	7,50	7,25	6,25	6,25	6,25	6,25
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	10,28	10,02	7,14	9,66	10,50	2,70	3,76	2,32	2,08	1,65	2,33
<i>анын ичинде:</i>												
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	10,50	9,96	7,14	9,45	9,44	1,59	1,76	1,61	1,56	1,50	2,19
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	15,00	18,00	-	11,62	13,25	7,84	4,11	2,67	2,11	3,10	5,06
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	1,41	-	-	-	-	-	2,0	-	4,00	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	11,00	9,50	9,67	10,00	2,18	1,44	0,27	0,24	0,61	2,81	1,44
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	1,14	4,08	2,94
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,00
Акча базасы	%	-16,25	-9,52	-4,34	4,01	17,24	16,65	20,53	27,63	23,31	21,79	22,60
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	-19,9	-15,7	-7,0	2,3	17,5	18,6	20,6	30,5	28,0	25,1	25,4
Акча топтому (M1)	%	-17,7	-14,3	-5,6	1,7	21,0	25,5	29,4	38,6	31,7	25,9	24,4
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	-13,2	-13,6	-5,7	-0,1	17,2	25,8	31,5	40,3	36,2	28,8	27,8
Акча массасы (M2X)	%	0,9	0,5	10,0	14,9	13,1	16,7	15,2	14,6	21,7	19,8	19,1

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. III - чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук же тышкы факторлорго жана административдик-белгиленген тарифтерге шартталган, товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Финансы министрлиги МКВлардын эмитенти болуп саналат. МКВларды жайгаштыруу Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын ишке ашырылат. Аукциондорго катышуу укугуна тике катышуучулар ээ. Юридикалык сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВларынын ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВлар рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВлардын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын электрондук соода системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга МКВларды өз жумуш ордуларынан сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) жана жүгүртүү мөөнөтү 1 жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар. Финансы министрлиги МКОнун эмитенти болуп саналат. Улуттук банк, МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агенти болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акчалар боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттер.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредиттик мекемелердин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансы-корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасына камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлаштыруу – өздүк улуттук валютага ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүчтөн болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда өлкөдө кароого алынып жаткан мезгил ичинде орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчүлөр тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызматтар топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизденген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул, номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган айкын алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Ноталар – бул, Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөтүнө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар белгиленет.

Репо операциялары – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мегил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдемнинин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорттун жана импорттун наркынын ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо негизги багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартуулардын тизмеси

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык биримдиги
ЕБ	Европа бирлиги
ЕББ	Европа борбордук банкы
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБИ	керектөө баа индекси
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КР	Кыргыз Республикасы
МКВ	Мамлекеттик казына векселдери
МКО	Мамлекеттик казына облигациялары
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
ФОБ	экспортер өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы (Federal Reserve System)
FAO (FAO)	Бириккен улуттар уюмунун азык-түлүк жана айыл чарба уюму (Food and Agricultural Organisation of the United Nations)